

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

«До захисту допущено»
Завідувачка кафедри, д.е.н., проф.
_____ Лариса ГРИЦЕНКО
(підпис)
«__» _____ 202__ р

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійної програми «Державні та місцеві фінанси»
(назва програми)

на тему: «Фінансова прозорість місцевих бюджетів: проблеми та перспективи»

Здобувача групи Ф-91а
(шифр групи)

Шаповала Олексія Борисовича
(прізвище, ім'я, по батькові)

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Олексій ШАПОВАЛ
(підпис) (Ім'я та ПРІЗВИЩЕ здобувача)

Керівник _____ к.е.н., доцент Олена ЖУРАВКА
(посада, науковий ступінь, вчене звання, Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

_____ (підпис)

Суми 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри, д.е.н., проф.

Лариса ГРИЦЕНКО

(підпис)

«__» _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Здобувача групи Ф-91а інституту ННІ БіЕМ
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Шаповала Олексія Борисовича

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Тема роботи «Фінансова прозорість місцевих бюджетів: проблеми та перспективи»

Затверджено наказом по СумДУ № N 0509-VI від «15» травня 2023 р.

Термін здачі здобувачем завершеної роботи «14» червня 2023 р.

Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти, офіційні статистичні дані державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, місцевих фінансових органів, інформаційно-аналітична система «Прозорий бюджет», матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників.

Зміст основної частини роботи (перелік питань для розроблення): охарактеризувати теоретико-методологічні основи фінансової прозорості місцевих бюджетів; здійснити аналіз місцевих бюджетів за період 2018-2022 рр.; виокремити практичні підходи до підвищення рівня фінансової прозорості бюджетного процесу; проаналізувати проблеми та перспективи забезпечення фінансової прозорості місцевих бюджетів в Україні

Дата видачі завдання: «17» квітня 2023 р.

Керівник к. е. н., доцент Олена ЖУРАВКА

(посада, науковий ступінь, вчене звання, Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

(підпис)

Завдання прийнято до виконання «17» квітня 2023 р.

Олексій ШАПОВАЛ

(підпис)

(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ здобувача)

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр

на тему:

«Фінансова прозорість місцевих бюджетів: проблеми та перспективи»

(назва кваліфікаційної роботи)

Шаповала Олексія Борисовича

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача)

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 60 сторінках, з яких список використаних джерел із 58 найменувань. Робота містить 8 таблиць, 14 рисунків, а також 5 додатків.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Враховуючи зростання сьогоденної популярності у сфері відкритого та прозорого бюджету, фінансова прозорість стала основним підґрунтям успішного розвитку держави та соціально-економічного стану населення.

Встановлення представницької демократії в усьому цивілізованому світі принесло з собою опір таємниці, яка раніше була нормою в державній бухгалтерії. У той час бюджетна прозорість була тісно пов'язана з поняттями підзвітності виконавчої влади та принципами ясності бюджетування. Проте в останні десятиліття цей термін був широко прийнятий політиками та популярними ЗМІ, і його значення також змінилося.

Прозорість бюджету – це не просто елемент підзвітності уряду парламенту, а радше інструмент для сприяння взаємозв'язку між державним бюджетуванням та вимогами ринку, вимогами громадянського суспільства та участю громадян. Прозорість бюджету є особливо важливою для місцевого самоврядування. Досить часто міжнародні організації, які займаються просуванням бюджетної прозорості, вважають місцеві органи влади ідеальними для тестування нових систем або механізмів до їх впровадження на вищих рівнях.

Таким чином, ми можемо переконатися, що тема дипломної роботи "Фінансова прозорість місцевих бюджетів: проблеми та перспективи" є беззаперечно актуальною.

Мета кваліфікаційної роботи є з'ясувати особливостей поняття прозорості місцевих бюджетів, розглянути їх динаміку та сформулювати положення проблем та перспектив прозорості місцевих бюджетів.

У роботі було використано такі методи дослідження: для опису теоретичних факторів та тенденцій розвитку фінансової прозорості місцевих бюджетів – метод наукової абстракції, узагальнення та синтезу, для аналізу даних дохідної та видаткової частини місцевих бюджетів – графічний та економіко-статистичний. Також в роботі було використано методи прогнозування та оцінки прогнозу доходів місцевих бюджетів.

Основний результат роботи. У роботі було досліджено поняття «транспарентність» та «місцевий бюджет», наведено визначення щодо поняття «фінансова прозорість місцевих бюджетів»; виявлено основні фактори, які впливають на прозорість місцевих бюджетів. В аналітичній частині проаналізовано доходи та видатки місцевих бюджетів України за 2018-2022 рр., за міжнародними експертними оцінками охарактеризовано основне місце, яке займає Україна щодо бюджетної прозорості. Також було виокремлено проблемні фактори прозорості місцевих бюджетів та наведено шляхи її вирішення.

Ключові слова: фінансова прозорість, транспарентність, місцевий бюджет, територіальна громада, бюджетна прозорість.

ЗМІСТ

	С.
Перелік умовних позначень, одиниць і термінів	6
Вступ	7
1 Теоретико-методологічні основи фінансової прозорості місцевих бюджетів.....	9
2 Аналіз місцевих бюджетів за період 2018-2022 рр.....	20
3 Практичні підходи до підвищення рівня фінансової прозорості бюджетного процесу	34
4 Проблеми та перспективи забезпечення фінансової прозорості місцевих бюджетів в Україні	41
Висновки.....	46
Список використаних джерел	48
Додаток А Методичні підходи до визначення поняття «місцевий бюджет».....	55
Додаток Б Методичні підходи до визначення поняття «транспарентність»	57
Додаток В Нормативно-законодавчі акти, які регламентують прозорість та відкритість бюджетного процесу в Україні	59
Додаток Г Основні положення міжнародних документів з бюджетної прозорості	60
Додаток Д Аналітичні дані місцевих бюджетів	62

Перелік умовних позначень, одиниць і термінів

МБ – місцевий бюджет

МС - місцеве самоврядування

ТГ – територіальна громада

ЗУ – Закон України

ОДВ – органи державної влади

Вступ

Актуальність теми. Враховуючи зростання сьогоденної популярності у сфері відкритого та прозорого бюджету, фінансова прозорість стала основним підґрунтям успішного розвитку держави та соціально-економічного стану населення.

Встановлення представницької демократії в усьому цивілізованому світі принесло з собою опір таємниці, яка раніше була нормою в державній бухгалтерії. У той час бюджетна прозорість була тісно пов'язана з поняттями підзвітності виконавчої влади та принципами ясності бюджетування. Проте в останні десятиліття цей термін був широко прийнятий політиками та популярними ЗМІ, і його значення також змінилося.

Прозорість бюджету – це не просто елемент підзвітності уряду парламенту, а радше інструмент для сприяння взаємозв'язку між державним бюджетуванням та вимогами ринку, вимогами громадянського суспільства та участю громадян. Прозорість бюджету є особливо важливою для місцевого самоврядування. Досить часто міжнародні організації, які займаються просуванням бюджетної прозорості, вважають місцеві органи влади ідеальними для тестування нових систем або механізмів до їх впровадження на вищих рівнях.

Таким чином, ми можемо переконатися, що тема дипломної роботи "Фінансова прозорість місцевих бюджетів: проблеми та перспективи" є беззаперечно актуальною.

Метою роботи є з'ясувати особливостей поняття прозорості місцевих бюджетів, розглянути їх динаміку та сформулювати положення проблем та перспектив прозорості місцевих бюджетів.

Виходячи із поставленої мети, перед нами виступають наступні завдання:

- охарактеризувати теоретико-методологічні основи фінансової прозорості місцевих бюджетів
- здійснити аналіз місцевих бюджетів за період 2018-2022 рр.

- виокремити практичні підходи до підвищення рівня фінансової прозорості бюджетного процесу

- проаналізувати проблеми та перспективи забезпечення фінансової прозорості місцевих бюджетів в Україні

Об'єкт дослідження – місцеві бюджети у бюджетній системі України.

Предмет дослідження – фінансові відносини, що виникають у процесі формування прозорості місцевих бюджетів.

У роботі було використано такі методи дослідження: для опису теоретичних факторів та тенденцій розвитку фінансової прозорості місцевих бюджетів – метод наукової абстракції, узагальнення та синтезу, для аналізу даних дохідної та видаткової частини місцевих бюджетів – графічний та економіко-статистичний. Також в роботі було використано методи прогнозування та оцінки прогнозу доходів місцевих бюджетів.

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи стали: офіційні статистичні дані державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, місцевих фінансових органів, аналітичні дослідження оцінювання бюджетної прозорості за спільною методологією, впровадженою програмами USAID DOBRE, «U-LEAD з Європою» й Громадським Партнерством «За прозорі місцеві бюджети!», а також інформаційно-аналітична система «Прозорий бюджет».

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота включає 8 таблиць, 13 рисунків та 6 додатків. Список використаних джерел включає 58 найменувань.

1. Теоретико-методологічні основи фінансової прозорості місцевих бюджетів

Важливою особливістю демократичної нації є факт позитивного функціонування МС (місцевого самоврядування) – законодавчо дозволеного привілею, наданого ТГ (територіальним громадам) самостійно вирішувати проблеми місцевого значення в рамках чинної регуляторної та законодавчої політики. За таких обставин життєздатність демократичного поступу України залежить від ефективної діяльності територіальних громад. Основною фінансовою складовою цих громад є виконання потреб соціально-економічного розвитку, яке забезпечується через місцеві бюджети. Ця складна ситуація потребує належної фінансової бази та прозорого процесу формування МБ (місцевих бюджетів).

У сучасному світі особливо важливо забезпечити прозорість і відкритість органів місцевого самоврядування. Це необхідно для встановлення нового типу стосунків між громадськістю та владою, які мають найвищу якість. Цей тип правління гарантує, що кожна особа має свої права та свободи, збережені та захищені, коли йдеться про вплив на дії тих, хто має владу.

На сьогоднішній день фінансові ресурси, які виділяються з місцевих бюджетів, не сприяють розвитку громад та не задовольняють потреби їхніх жителів у основних послугах. Недостатність коштів, які є в розпорядженні місцевої влади, не дозволяє їй надавати належний рівень допомоги тим, хто проживає в громаді. МБ замість того, щоб слугувати інструментом для конструктивного прогресу, стали лише формальністю, яка викриває бідність та неспроможність місцевої влади задовольнити критичні потреби населення.

Питання належного фінансування МБ для задоволення потреб громади є актуальним. Щоб вирішити цю проблему, місцеві урядовці повинні бути більш ініціативними та продуктивними у своїх зусиллях. Це включає пошук додаткових надходжень до бюджету, впровадження інноваційних рішень та більш ефективний розподіл коштів у сферах, які є справді важливими,

враховуючи при цьому думку громадськості.

З вищесказаного випливає, що одна з проблем полягає у відсутності прозорості бюджетного процесу для населення. Бюджети територіальних органів влади в Україні не є легкодоступними та відкритими для громадськості.

Важливість дослідження підтверджується тим фактом, що в основних нормативно-правових документах країни пріоритетом є необхідність підтримки відкритого та прозорого бюджетного процесу, про що й обумовлюється у: Бюджетному кодексі України [1], Законі «Про місцеве самоврядування в Україні» [2], Законі «Про Державний бюджет України» [3].

Відповідно до чинного законодавства, «місцеві бюджети – бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування» [1].

Описане вище визначення пропонує лише вузький погляд на значення та трактування цієї конкретної категорії. Напротивагу, як відомі вітчизняні вчені, які розглядають місцеві бюджети як об'єктивну економічну категорію, наголошують та пов'язують їх з органами МС, що у свою чергу повинні мати конкурентоспроможне фінансове забезпечення. (табл. А.1, Додаток А).

Під фінансовою самозабезпеченістю органів місцевого самоврядування можна розуміти їх здатність самостійно формувати та затверджувати місцеві бюджети, а також виконувати покладені на них обов'язки та сприяти прогресу своїх відповідних територій.

Так, говорячи про те, як трактують поняття «місцеві бюджети» вчені-економісти, то можна дійти до висновку, що це система економічних відносин, яка пов'язана з формуванням фінансових ресурсів місцевих органів, та подальше виконання їх делегованих повноважень [4-13].

Також примітним зауваженням у сучасних поглядах вітчизняних науковців на визначення місцевих бюджетів є наголос на посиленні децентралізації та демократизації влади в державі.

Для забезпечення прозорості бюджетного процесу та участі громадськості в його організації важливо надавати своєчасну, достовірну та повну інформацію про функціонування бюджету. Можливість для суспільства брати безпосередню

участь у створенні та виконанні бюджету є чіткою ознакою демократії та є характерною рисою багатьох розвинених держав. Так, з посиленням децентралізації протягом останніх років, роль місцевих бюджетів в Україні посідає центральне місце.

Органи місцевого самоврядування зобов'язані бути прозорими, тобто інформувати громадськість про свою діяльність. Від них також вимагається доповідати населенню про свої рішення та обґрунтування. Крім того, будь-які фінансові питання, що стосуються місцевих органів влади, повинні бути розкриті та доступні для громадськості.

У кваліфікаційній роботі також було використане програмне забезпечення Google Trends для аналізу понять «транспарентність» (англ. Transparency) та «фінансова прозорість» (англ. Financial transparency). Результати показали, що серед країн, зацікавлених наведеними термінами, є: Зімбабве, Замбія, Острів Святої Єлени, Непал, Люксембург, (рисунок 1.1).

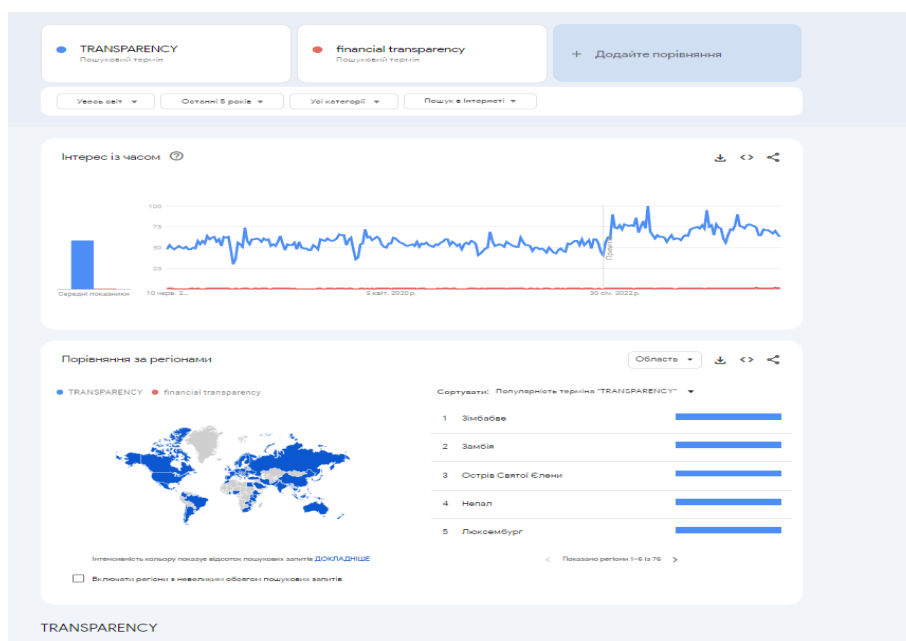

Рисунок 1.1 – Бібліометричний аналіз поняття «транспарентність» та «фінансова прозорість» [14]

Також, згідно з побудованим графіком бачимо, що протягом останніх п'яти років, визначення «транспарентності» є більш запитуваним та частим у

використанні, ніж «фінансова прозорість», що легко пояснюється тісним взаємозв'язком між ними.

Так, Бюджетний кодекс України (БКУ) передбачає, що бюджетна система функціонує в умовах прозорості та відкритості, забезпечуючи інформування громадськості про бюджетні питання на всіх рівнях – як на державному, так і на місцевому, на всіх етапах бюджетного процесу та контролюючи його виконання [1].

Враховуючи, що прозорість є однією з необхідних властивостей управлінської діяльності в будь-якій демократичній країні, важливо відзначити своєрідну інноваційність цього явища, його потужний вплив на демократизацію як самого адміністративного простору, так і суспільного життя загалом. В усіх індустріально передових країнах світу головною метою реформ є суттєве підвищення ефективності виконання державою та місцевими органами своїх економічних функцій.

Принцип гласності в діяльності ОДВ розкривається вітчизняними науковцями через призму демократизації національного управління та становлення громадянського суспільства в Україні. Науковці вважають, що прозорість є важливою ознакою соціальної комунікації органів державної влади, ЗМІ, громадян та громадських організацій.

Так, до основних принципів транспарентності належать (рисунок 1.2):

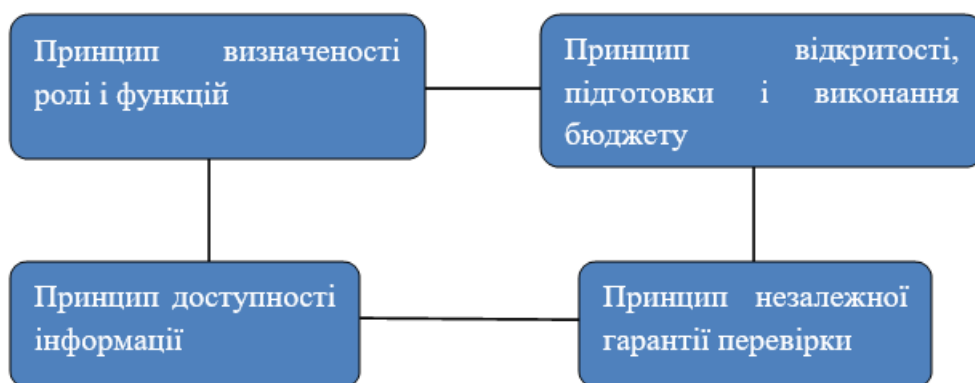

Рисунок 1.2 – Основні принципи транспарентності

Джерело: розроблено автором на основі джерела [15]

Отже, проаналізувавши праці економістів-вчених з приводу їх трактування поняття «транспарентність», слід зазначити, що вони розуміють його як доступність до всієї необхідної інформації, а саме до законів та відповідних адміністративних положень, які пов'язані з питаннями, що входять до компетенції системи регулювання торговельно-економічних відносин (таблиця 1.2, додаток Б) [16-25].

Звідси можемо зазначити, що фінансова прозорість місцевих бюджетів – це концепція, що визначається як доступність, зрозумілість та доступ до інформації про доходи та видатки місцевих бюджетів, а також процесу їх формування та використання.

Це включає у себе публікацію фінансових звітів, даних про прибуток і витрати, активи та зобов'язання, а також іншої інформації, яка відображає фінансовий стан та результативність установ. Фінансова прозорість сприяє підвищенню довіри від громадськості, інвесторів та інших зацікавлених сторін до фінансових дій суб'єкта, а також дозволяє забезпечити більш об'єктивну оцінку його фінансової стійкості та результатів.

У свою чергу, місцевий бюджет, перебуваючи на різних етапах його прийняття, з усіма прийнятими положеннями та актами та відповідними звітами, повинен бути прозорим і доступним. Так, на місцевому рівні відбуваються такі стадії бюджетного процесу (рисунок 1.3):

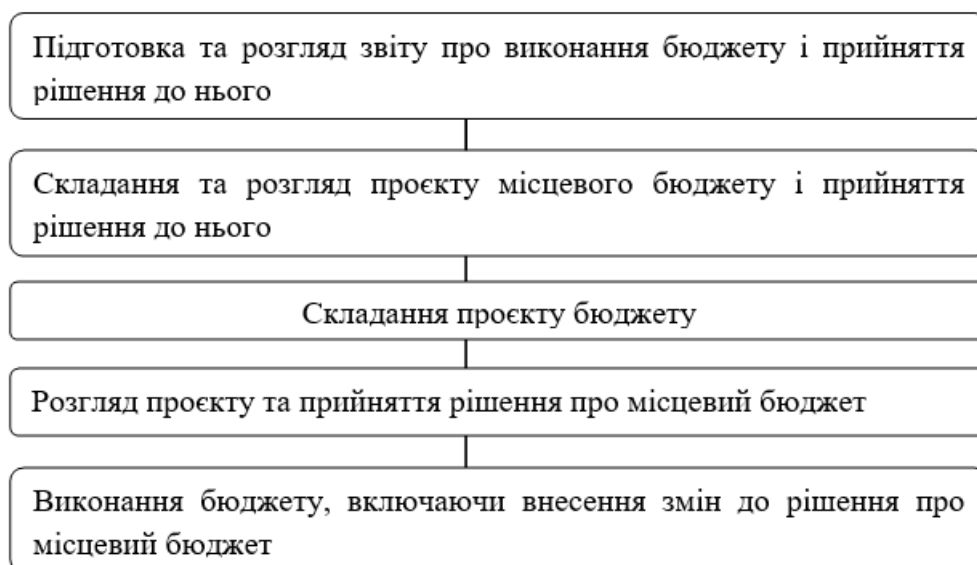

Рисунок 1.3 – Стадії бюджетного процесу на місцевому рівні

Джерело: розроблено автором на основі джерела [1]

Відповідно до комплексної вітчизняної регуляторної структури, впровадження Закону «Про прозорість використання публічних коштів» [26] вимагає створення єдиного онлайн-порталу використання публічних коштів. Цей портал міститиме інформацію про умови, зміст та вимоги до публікації, а також штрафи за недотримання вищезазначеного закону.

Відповідно до Плану заходів щодо реалізації Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» [27] впроваджено систему «Прозорий бюджет». Ця система має на меті гарантувати прозорість у розподілі державних коштів і забезпечити громадськості доступ до інформації. Рисунок 1.4 ілюструє функціонування інформаційно-аналітичної системи «Прозорий бюджет».

Рисунок 1.4 – Схема функціонування інформаційно-аналітичної системи «Прозорий бюджет»

Джерело: розроблено автором на основі джерела [27]

Запровадження інформаційно-аналітичної системи «Прозорий бюджет» зможе забезпечити підвищення бюджетної грамотності, максималізує залучення громадськості до бюджетного процесу, а також посилить прозорість та відкритість бюджетних процедур. Поміж тим, це забезпечить доступ до

інформації про державні кошти та їх ефективне використання, а також посилить громадський нагляд за бюджетними питаннями. Крім того, запровадження такої системи вдосконалив індекс відкритості бюджету України за Міжнародними оцінками.

Окрім цього існують і інші методи підтримки фінансової прозорості місцевих бюджетів. Так, «Прозорість бюджетів регіонів та їхніх регіональних центрів в Україні» є ініціативою, спрямованою на забезпечення відкритості, доступності та взаємодії в сфері бюджетного процесу на регіональному рівні в Україні. Ця ініціатива покликана покращити транспарентність управління фінансовими ресурсами на регіональному рівні, забезпечуючи громадянам доступ до інформації про бюджетні видатки та доходи регіонів та їхніх регіональних центрів.

USAID DOBRE – була створена з метою підтримки та зміцнення процесу децентралізації в Україні. Основна мета програми полягає в розвитку органів місцевого самоврядування та підтримці ініціативи громадського суспільства, сприяючи підвищенню громадської участі, прозорості та відкритості процесів державного управління [28].

Метою ініціативи «U-LEAD з Європою» є підтримка реформ місцевого самоврядування в Україні з метою зміцнення демократії, покращення якості надання послуг та забезпечення сталого розвитку на місцевому рівні. Ця ініціатива є спільним проектом Європейського Союзу та його держав-членів [28].

Метою громадського партнерства «За прозорі місцеві бюджети» є створення умов для підвищення рівня доступності та зрозумілості інформації про місцеві бюджети, а також залучення громадян до процесу контролю та участі у прийнятті рішень щодо використання бюджетних коштів. Головна увага партнерства приділяється забезпеченню прозорості, ефективності та відповідальності в управлінні фінансовими ресурсами місцевих громад [28].

Отже, мета фінансової прозорості місцевих бюджетів полягає в створенні прозорої, відкритої та відповідальної системи управління фінансами на місцевому рівні. Основні цілі фінансової прозорості місцевих бюджетів включають (рис. 1.5):

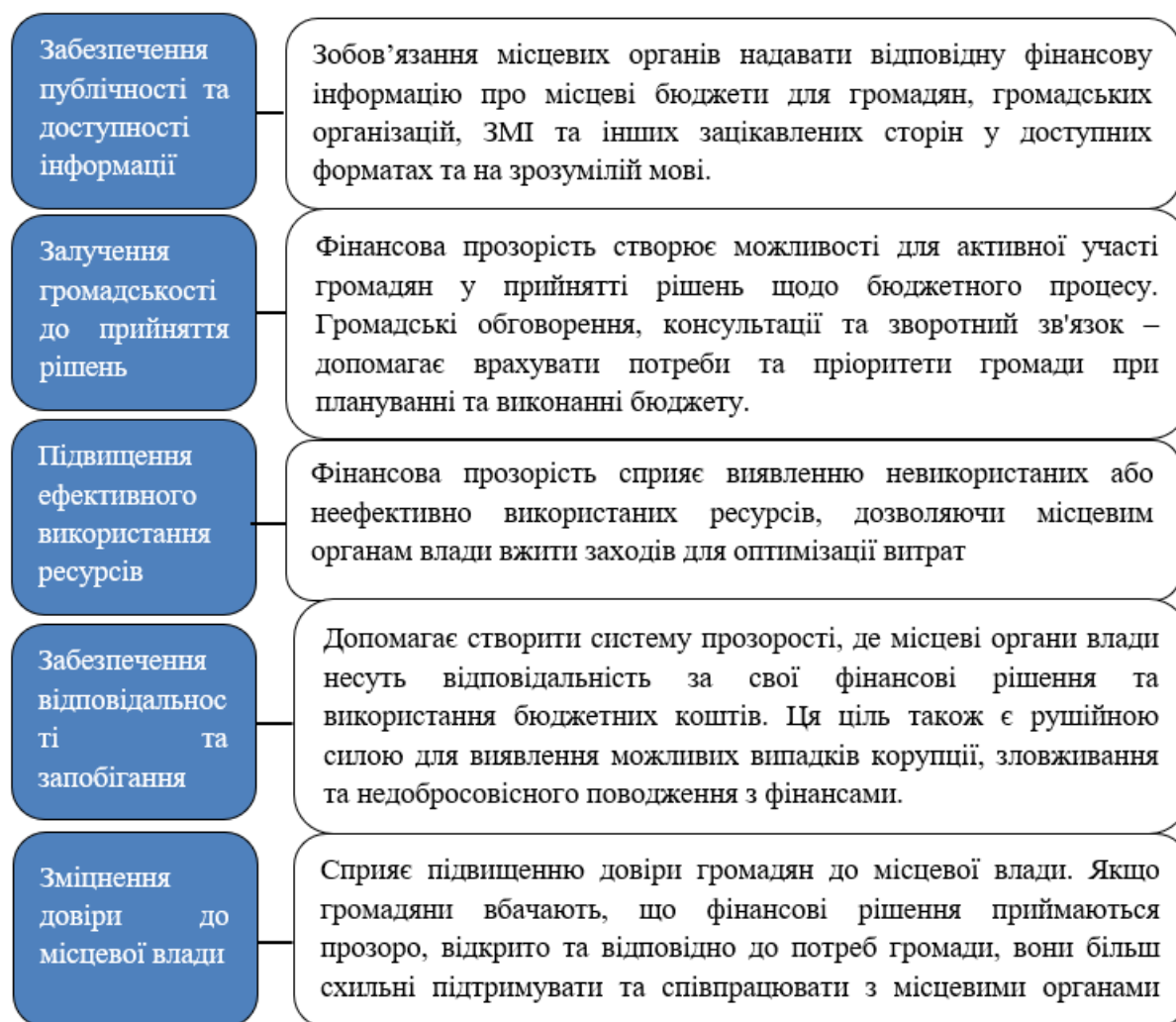

Рисунок 1.5 – Основні цілі фінансової прозорості місцевих бюджетів

Джерело: розроблено автором на основі джерела [29]

Аналізуючи міжнародні документи, які були ратифіковані Україною з питань прозорості бюджету (таблиця 1.4, додаток Г), то можна дійти до висновку, що на їх основі, громадяни мають право бути поінформованими про державний і місцеві бюджети та приймати участь у їх формуванні, що передбачає управління державою. Однак демократичні суспільства віддають перевагу встановленню процедур перед обличчям неоднозначних результатів. Таким чином, прозорість встановлених процедур гарантується в демократичних суспільствах, оскільки це призводить до природної прозорості результатів [30-40].

Щодо оцінки індексу прозорості місцевих бюджетів, то її проводять шляхом публічних опитувань. Зокрема, критерії Методології формувались з

урахуванням рекомендацій кращих практик з визначення фінансової прозорості.

Так, Методологія містить 36 індикаторів, кожен з яких оцінює різні етапи бюджетного процесу. Для кожного показника існує від 2 до 6 критеріїв, кожен критерій представлений у формі запитання, на яке можна відповісти «так», «ні» або «частково». Ці відповіді свідчать про дотримання визначених критеріїв бюджетної прозорості на місцевому рівні. Всього в анкеті 142 питання, які проводять оцінку згідно трьох індикаторів, рисунок 1.6 :

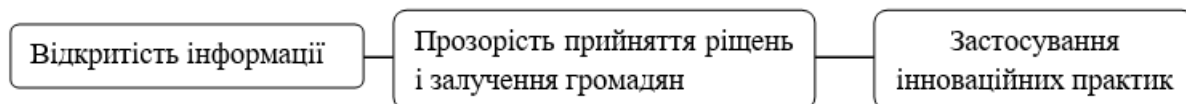

Рисунок 1.6 – Оцінювання прозорості місцевих бюджетів [15]

Загалом існують такі рівні прозорості бюджету у відповідності до балів, рисунок 1.7:

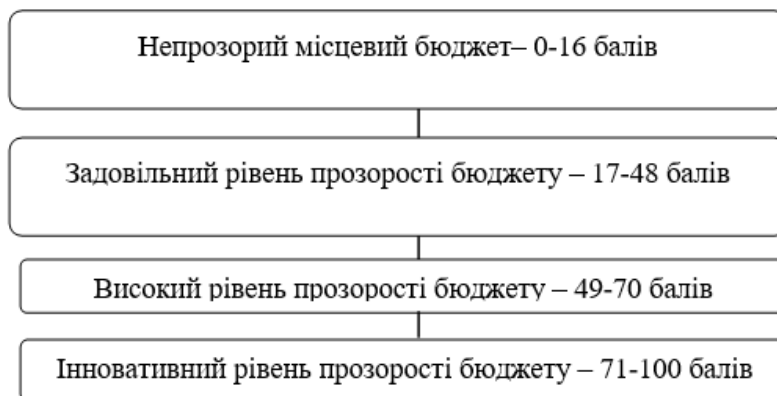

Рисунок 1.7 – Рівні прозорості місцевого бюджету [15]

Процес оцінювання вимагає від громад надати відповіді на низку запитань шляхом заповнення анкети та подання додаткових документів. Потім ці відповіді вносяться до веб-програми, відомої як «Оцінка прозорості місцевих бюджетів». Результат, який відображається як індекс прозорості місцевих бюджетів, є компіляцією балів, отриманих за кожним параметром [15].

Таким чином, для підтримки фінансової прозорості вкрай необхідно гарантувати громадянам прямий доступ до бюджетної інформації. Виходячи за

рамки надання фізичного доступу до документів, важливим аспектом є забезпечення того, щоб опубліковані звіти були зрозумілими для широкої громадськості. Простого розміщення технічної документації недостатньо; громадянам потрібна доступна інформація, представлена зрозумілою мовою та у форматах, які не вимагають професійних знань. Поміж вищеперерахованих нормативних актів та міжнародних стандартів, саме ця мета є в пріоритеті для розробки громадських бюджетів, яка виступає у ролі зрозумілої презентації бюджетної документації.

2. Аналіз місцевих бюджетів за період 2018-2022 рр.

Прозорість місцевих бюджетів грає важливу роль у забезпеченні ефективного фінансового управління та довіри громадян до владних органів. Один із ключових елементів прозорості – це аналіз дохідної та видаткової частини бюджету.

Аналіз дохідної частини бюджету дозволяє виявити джерела надходження коштів до місцевого бюджету. Це можуть бути податки, збори, дотації та інші джерела доходів. Чітке розкриття цих джерел та їх обсягу дає можливість громадянам та зацікавленим сторонам оцінити, наскільки різноманітні та стійкі ці доходи. Крім того, аналіз дохідної частини бюджету дозволяє виявити потенційні ризики, пов'язані зі змінами у джерелах доходів та забезпечити раціональне планування бюджетних видатків.

Однак, прозорість місцевих бюджетів також вимагає аналізу видаткової частини. Це означає, що необхідно з'ясувати, яким чином розподіляються кошти з бюджету на різні напрямки, такі як освіта, охорона здоров'я, інфраструктура, соціальний захист та інші. Чітке відображення видатків дозволяє громадянам та стейкхолдерам оцінити, чи враховуються їх потреби і пріоритети у розподілі бюджетних ресурсів.

Податки є основним джерелом доходів для місцевих бюджетів в Україні. Вони забезпечують фінансування різноманітних інфраструктурних та соціальних проєктів на місцевому рівні – таких як охорона здоров'я, освіта, благоустрій міст та сіл, розвиток місцевого господарства тощо. Надходження податків також впливає на ступінь фінансової автономії місцевих органів влади, що дозволяє їм самостійно планувати та здійснювати розвиток своїх територій. Отже, ефективне збирання податків є основоположним фактором забезпечення стабільності й розвитку місцевих бюджетів в Україні.

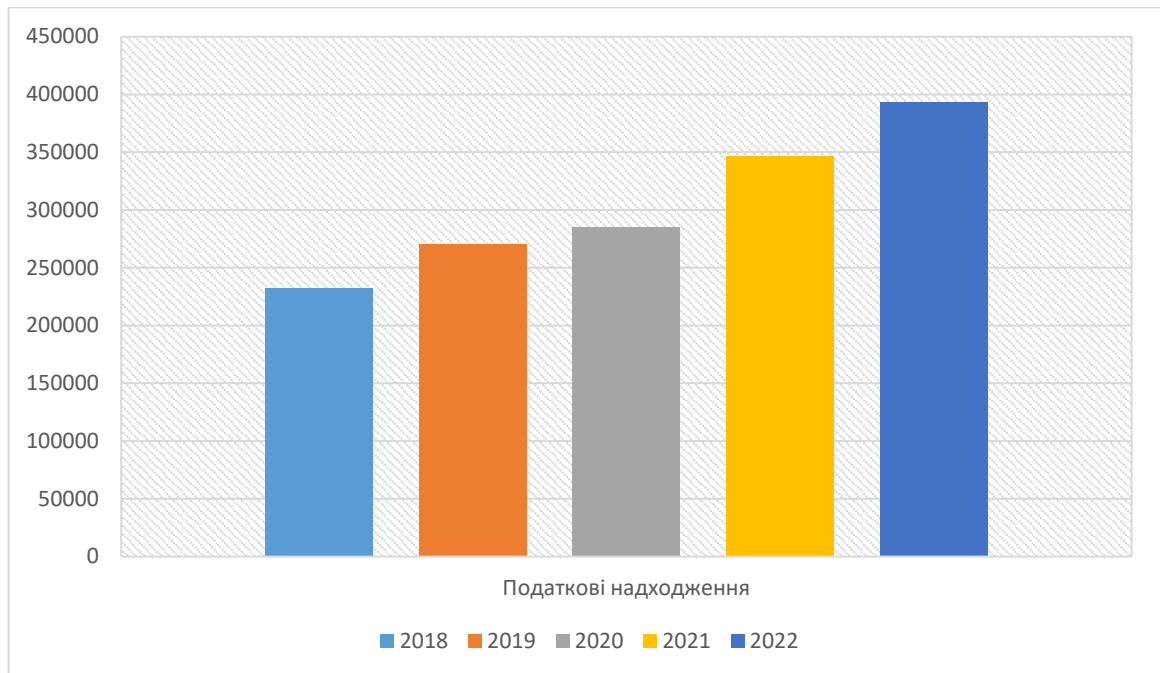

Рисунок 2.1 – Динаміка змін податкових надходжень місцевих бюджетів України за 2018-2022 рр. [додаток Д, таблиця Д1]

Розберемо більш детально дохідну частину місцевих бюджетів та виявимо значущість податкових надходжень у формуванні цих бюджетів. Так, загальний обсяг податкових надходжень зріс з 232 532,8 млн грн у 2018 році до 393 460,6 млн грн у 2022 році, що свідчить про збільшення доходів державного бюджету від оподаткування на 69,2%. Порівняно з 2021 роком, податкові надходження зросли на 47 747,5 млн грн або на 13,8%.

Обсяг неподаткових надходжень складав у 2018 році 28 027,3 млн. грн. І скоротився до 22 041,1 млн. грн. У 2022 році, зменшившись на 21,4%. У порівнянні з попереднім роком, неподаткові надходження скоротилися на 5 141,9 млн грн або на 19,0%.

Доходи від операцій з капіталом за загальний період зросли від 2 143,4 млн грн у 2018 році до 2 275,9 млн грн у 2022 році, що становить збільшення на 6,2 %. У порівнянні з 2021 роком, доходи від операцій з капіталом зменшилися на 9,1 млн грн або на 0,3 %.

У розрізі міжбюджетних трансфертів, основну питому вагу становлять надходження від держави та країн-союзників, загалом за звітний період міжбюджетні трансферти на 162 057,1 млн. грн. Так, надходження від органів

державного управління становили у 2018 році 298 939,7 млн. грн., а у 2022 році 136 753,7 млн. грн., загалом за звітний період вони скоротилися на 162 186 млн. грн. або на 54,3 %. У порівнянні з 2021 роком, надходження від органів державного управління зросли на 66 980,5 млн. грн.

Таблиця 2.1 – Аналіз динаміки доходів місцевих бюджетів України за період 2018-2022 рр., млн. грн. [41]

Показник	Рік					Відхилення	
	2018	2019	2020	2021	2022	+/-	%
Податкові надходження	232 532,8	270 545,7	285 571,5	346 713,1	393 460,6	160 927,8	69,2
Неподаткові надходження	28 027,3	26 105,0	21 462,5	27 183,0	22 041,1	-5 986,2	-21,4
Доходи від операцій з капіталом	2 143,4	2 928,8	3 473,0	3 462,2	2 275,9	132,5	6,2
Міжбюджетні трансферти	299 033,8	260 346,8	160 323,3	202 769,2	136 976,7	-162 057,1	-54,1
Цільові фонди	678,1	601,9	649,3	571,3	342,2	-335,9	-49,5
Усього:	562 415,4	560 527,6	471 472,6	580 127,5	555 096,7	-7 318,7	-1,3

Поміж тим, слід зазначити, що грошова допомога від держав союзників зростала. Так, показник становив 94,1 млн. грн. у 2018 році та у 2022 році досяг максимального значення 223,2 млн. грн. За аналізований період показник підвищився на 129,1 млн. грн. або на 139,2 %.

Також з таблиці 2.1 видно, що цільові фонди складають невелику частину від загальних надходжень. Надходження від цільових фондів зменшилися на 335,9 млн. грн. або на 49,5% від 2018 до 2022 року. Цільові фонди є видом фінансування, яке передбачає спрямування коштів на певні проекти та програми з метою досягнення конкретних цілей. Враховуючи таку тенденцію, то зниження надходжень може мати негативні наслідки для соціально-економічного життя громадян.

Говорячи про загальні надходження, то їх сума за аналізований період зменшилася на 7 318,7 млн. грн. або на 1,3 %. У 2018 році показник становив 562 415,4 млн. грн. та потім постійно коливався, у 2022 році він сягав 555 096,7 млн. грн.

Таким чином, зниження доходів місцевих бюджетів може бути спричинене різними факторами, такими як зміни в економічній ситуації, зменшення обсягів

виробництва та продажів, скорочення податкових ставок та зміни законодавчих актів. Для того, щоб забезпечити стабільність доходів місцевих бюджетів, важливо проводити ефективну фінансову політику, сприяти розвитку підприємництва та залученню інвестицій, а також раціонально використовувати бюджетні кошти.

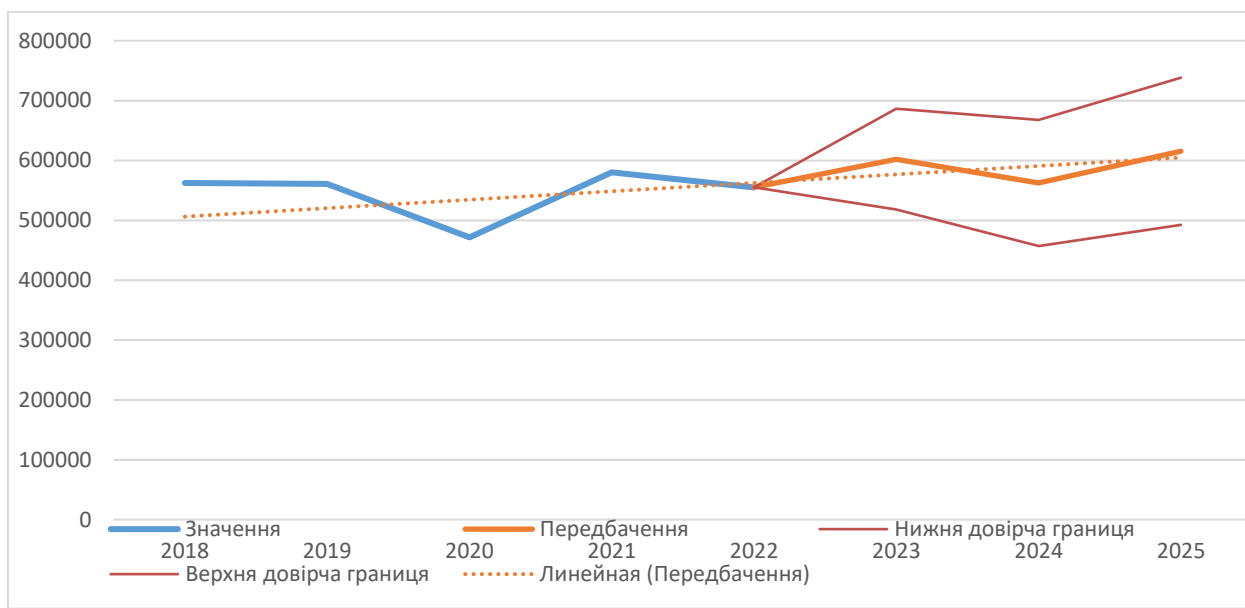

Рисунок 2.2 – Прогностичні показники доходів місцевих бюджетів за 2018-2025 рр., млн. грн. [додаток Д, таблиця Д.2, рисунок Д.1]

Так, на основі даних таблиці 2.1 – загальних доходів місцевих бюджетів, нами було здійснено прогнозування цього показника на 2023-2025 рр. Отже, на рисунку 2.2 можемо спостерігати тенденцію покращення дохідності місцевих бюджетів на 2023-2025 рр. Передбачається, що у 2023 році загальний дохід складе 602 090 млн. грн., у 2024 – 562 210 млн. грн., у 2025 році – 615 358 млн. грн.

Проаналізувавши таблицю 2.2, у якій наводиться структура місцевих бюджетів України за період 2018-2022 рр., то слід зазначити те, що найбільшої значущості набувають податкові надходження та міжбюджетні трансферти. У свою чергу податкові надходження займали у 2018 році 41,3 % у загальній структурі, а потім у 2022 році підвищилися до 70,9 %, що свідчить про високу податкову значущість у державі. Поміж тим, міжбюджетні трансферти у

загальній структурі скоротилися на 28,6 % за звітний період.

Таблиця 2.2 – Структура місцевих бюджетів України за період 2018-2022 рр., %

Показник	Рік					Відхилення	
	2018	2019	2020	2021	2022	+/-	%
Податкові надходження	41,3	48,3	60,6	59,8	70,9	29,6	71,7
Неподаткові надходження	5,0	4,7	4,6	4,7	4,0	-1,0	-0,2
Доходи від операцій з капіталом	0,4	0,4	0,7	0,6	0,4	0,0	0,0
Міжбюджетні трансферти	53,2	46,4	34,0	34,9	24,6	-28,6	-53,8
Цільові фонди	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Усього:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-	-

Такі статті як доходи від операцій з капіталом та надходження за цільовими фондами, займають незначну частку у загальній структурі доходів місцевих бюджетів України, що станом на 2022 рік становили 0,4 % та 0,1 % відповідно.

Звертаючись до даних таблиці 2.3, бачимо аналіз виконання місцевих бюджетів за загальним та спеціальним фондом за 2018-2022 рр. Так, за загальним фондом у 2018 році надійшло 519 137,7 млн. грн., а у 2022 році – 527 046,3 млн. грн., що за аналізований період збільшилися на 7 908, 6 млн. грн. Видатки загального фонду у 2018 році склали 450 987 млн. грн., у 2022 році – 421 543,2 млн. грн. Загалом вони зменшилися на 29 443,8 млн. грн. відповідно до базисного року.

Таблиця 2.3 – Аналіз виконання місцевих бюджетів за загальним та спеціальним фондом за 2018-2022 рр. [41]

Показник	Рік					Відхилення	
	2018	2019	2020	2021	2022	+/-	%
<i>За загальним фондом:</i>							
Доходи	519 137,7	519 525,0	425 953,4	502 031,5	527 046,3	7 908,6	1,5
Видатки	450 987,0	442 583,9	357 728,5	408 858,6	421 543,2	-29 443,8	-6,5
Кредитування	376,0	463,6	169,9	313,4	997,6	621,6	165,3
Дефіцит (-), профіцит (+)	67 744,6	76 477,4	68 054,9	92 859,4	104 505,4	36 760,8	54,3
<i>За спеціальним фондом:</i>							
Доходи	43 278,0	41 002,8	45 526,5	78 667,5	28 050,7	-15 227,3	-35,2
Видатки	119 590,6	123 664,6	120 379,5	160 569,5	62 751,9	-56 838,7	-47,5
Кредитування	2,6	82,5	50,1	-71,7	-69,6	-72,2	-2 776,9
Дефіцит (-), профіцит (+)	-76 315,2	-82 744,4	-74 903,1	-81 830,2	-34 631,5	41 683,7	54,6

Також з таблиці 2.3 бачимо, що протягом 2018-2022 рр. здійснювалося кредитування з місцевих бюджетів за загальним фондом.

Так, у 2018 році – кредитування набувало значення у розмірі 376 млн. грн., а у 2022 році – 997,6 млн. грн., що за 2018-2022 рр. збільшилося на 621,6 млн. грн. або на 165,3%. Спостерігаємо також, що за загальним фондом відбувається профіцит бюджету, у 2022 році – 104 505 млн. грн., що на 36 760,8 млн. грн. більше ніж у 2018 році.

За спеціальним фондом доходи місцевих бюджетів склали у 2018 році 43 278 млн. грн., а у 2022 році – 28 050,7 млн. грн., що загалом зменшилися на 15 227,3 млн. грн. або на 35,2%. Поміж тим, видатки за аналізований період знизилися на 56 838,7 млн. грн. відповідно до базисного року. Так, за весь звітний період спостерігається дефіцит спеціального фонду, що у 2022 році становив 34 631,5 млн. грн., загалом дефіцит за 2018-2022 рр. зменшився на 41 683,7 млн. грн. або на 54,6%.

Звернувшись до даних таблиці 2.4, то бачимо податкові надходження місцевих бюджетів України за 2018-2022 рр. в розрізі загальнодержавних податків.

Таблиця 2.4 – Податкові надходження до місцевих бюджетів за 2018-2022 рр., млн. грн. [41]

Показник	Рік					Відхилення	
	2018	2019	2020	2021	2022	+/-	%
Податок та збір на доходи фізичних осіб	138 158,8	165 504,4	177 826,0	212 230,2	272 245,3	134 086,5	97,1
Податок на прибуток підприємств	9 300,0	10 230,4	9 766,7	16 092,7	13 511,9	4 211,9	45,3
Єдиний податок	29 564,2	35 270,2	38 030,9	46 282,3	47 226,0	17 661,8	59,7
Екологічний податок	2 141,8	2 238,1	2 090,3	2 073,4	1 575,2	-566,6	-26,5
Рентна плата	4 821,1	5 277,9	4 636,8	8 569,1	8 740,9	3 919,8	81,3
Податок на майно	31 272,0	37 993,9	37 433,3	43 242,7	36 790,7	5 518,7	17,6
Акцизний податок	13 797,3	13 718,4	15 554,1	17 849,1	13 081,5	-715,8	-5,2
Інші податки та збори	3 477,6	312,8	233,4	373,6	288,5	-3 189,1	-91,7
Разом:	232 532,8	270 545,7	285 571,5	346 713,1	393 460,6	160 927,8	69,2

Слід зазначити, що найбільшу питому вагу займає податок на доходи фізичних осіб, що у 2022 році складав 272 245,3 млн. грн., за звітний період показник збільшився на 134 086,5 млн. грн. або майже на 100% відповідно до

базисного року.

Окрім цього, податок на прибуток підприємств у 2022 році набуває значення у розмірі 47 226 млн. грн., єдиний податок – 47 226 млн. грн., що за звітний період збільшилися на 4 211,9 млн. грн. та 17 661,8 млн. грн. відповідно або ж на 45,3% та 59,7%.

У свою чергу екологічний податок займають меншу питому вагу та у 2022 році склали 1 575,2 млн. грн., що в порівнянні з 2018 роком зменшилися на 566,6 млн. грн. або на 26,5%. Позитивну тенденцію також займає податок на майно, що за аналізований період зріс на 5 518,7 млн. грн. або на 17,6%. Акцизний податок прямує до зменшення у відповідності з 2022 року до базисного – на 715,8 млн. грн. або на 5,2%. Загальна сума доходів у розрізі податкових надходжень зросла на 160 927,8 млн. грн. або на 69,2% за звітний період.

Таким чином, проаналізувавши дохідну частину місцевих бюджетів за 2018-2022 рр., слід відмітити, що податки є одним з головних джерел доходів місцевих бюджетів, що забезпечують фінансування важливих проєктів та послуг для громадян. Без збору податків, держава не зможе забезпечити належний рівень життя своїм громадянам та розвивати економіку. Окрім того, збір податків є важливим інструментом регулювання економіки в цілому. Він дозволяє державі контролювати господарську діяльність підприємств та інших суб'єктів господарювання, а також сприяє формуванню стабільної економічної ситуації.

Аналізуючи видатки місцевих бюджетів за 2018-2022 рр. (рисунок , таблиця 2.4), слід зазначити, що видатки за звітний період зменшилися на 88 341,7 млн. грн. Зменшення видатків місцевих бюджетів може свідчити про економічні труднощі, обмеження фінансових ресурсів, зміну пріоритетів або зусилля з покращення ефективності витрат. Це відображає складну економічну ситуацію, зміну стратегій розвитку або потребу в економії та оптимізації ресурсів.

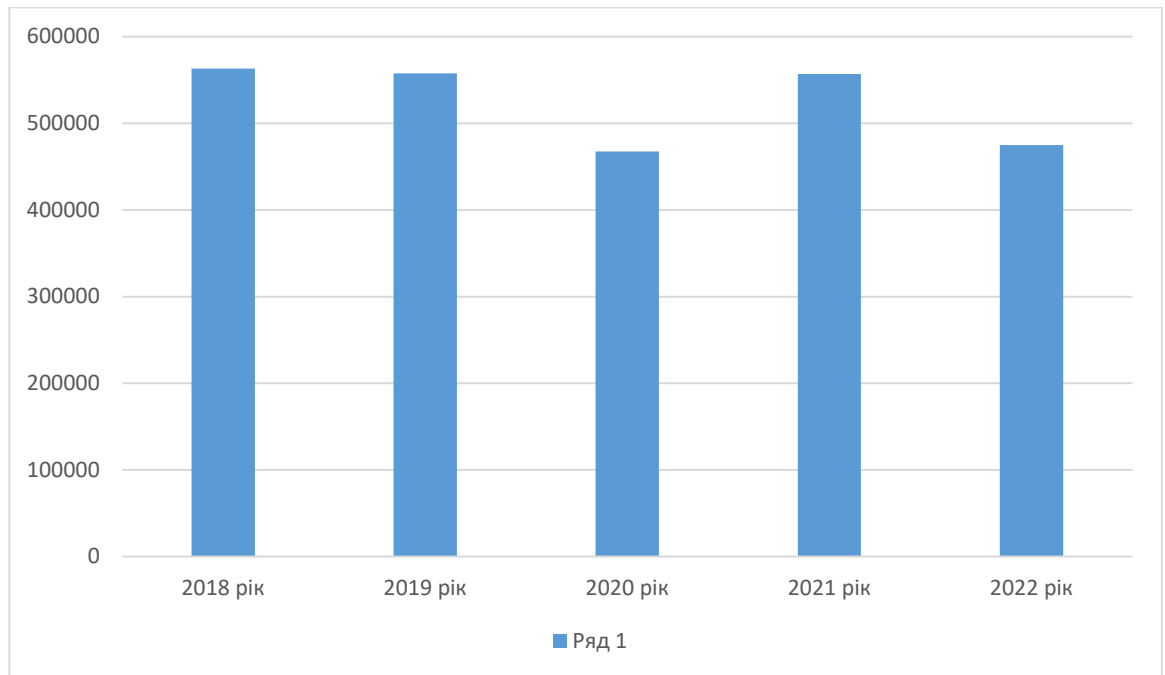

Рисунок 2.3 – Динаміка змін загальних видатків місцевих бюджетів за 2018-2022 рр. [додаток Д, таблиця Д.3]

Важливо розуміти, що зменшення видатків може мати вплив на якість та обсяг послуг, які надаються місцевими органами влади. Це вимагає ретельного планування, пріоритизації та знаходження балансу між різними потребами й вимогами громадян.

Проте, загальний обсяг фінансування урядових функцій в Україні зростав протягом розглянутого періоду, а саме підвищився на 17 877,2 млн. грн. Сфера громадського порядку, безпеки та судової влади також показала значний ріст за 2018-2022 рр., а саме на 9 958,7 млн. грн., що вказує на збільшення фінансування цих сфер і, можливо, на покращення умов життя громадян.

Окрім цього, економічна діяльність також займає тенденцію до зниження, протягом аналізованого періоду, що може бути наслідком зовнішніх чинників або внутрішніх проблем в економіці країни.

Охорона навколишнього середовища показала спад протягом всього періоду, і особливо вразливою була ця сфера у 2022 році, коли спостерігся різкий впадок фінансування, загалом показник за цією статтею знизився на 2 488,3 млн. грн.

Житлово-комунальне господарство отримало значне збільшення

фінансування за 2018-2022 рр., що може свідчити про впровадження нових проектів або зростання витрат на інфраструктуру.

Охорона здоров'я спостерігала великий спад у фінансуванні протягом розглянутого періоду, і особливо вразливою була ця сфера у 2022 році, коли спостерігся значний впадок витрат, за 2018-2022 рр. показник зазнав зменшення на 66 221,8 млн. грн.

Сфера духовного та фізичного розвитку отримала помірне збільшення фінансування протягом розглянутого періоду, а саме збільшилася на 3 698,9 млн. грн. за звітний період.

Освіта отримала значне збільшення фінансування, протягом 2018-2022 рр. загальний приріст становить 66 644,3 млн. грн. Особливо помітне у 2022 році, що свідчить про велике значення, яке приділяється розвитку освітніх програм, забезпеченню якісного навчання та підвищенню рівня освітніх послуг. Це може бути сприяти подальшому розвитку людського капіталу, підвищенню кваліфікації педагогічних кадрів і поліпшенню освітньої інфраструктури в країні. Збільшення фінансування освіти є важливим кроком у напрямку забезпечення доступності і якості освіти для всіх громадян.

Таблиця 2.5 – Динаміка змін видатків місцевих бюджетів за період 2018-2022 рр., млн. грн. [41]

Показник	Рік					Відхилення	
	2018	2019	2020	2021	2022	+/-	%
Загальнодержавні функції	28 591,9	34 914,8	40 969,4	45 962,7	46 469,1	17 877,2	62,5
Громадський порядок, безпека та судова влада	1 149,6	1 304,6	1 833,7	1 739,7	11 108,3	9 958,7	866,3
Економічна діяльність	77 160,5	81 854,2	93 925,5	112 360,2	61 065,8	-16 094,7	-20,9
Охорона навколишнього середовища	3 000,8	3 413,5	2 419,7	2 420,3	512,5	-2 488,3	-82,9
Житлово-комунальне господарство	30 048,5	34 379,1	32 125,9	56 730,4	40 631,4	10 582,9	35,2
Охорона здоров'я	93 229,8	89 816,2	50 865,9	33 105,2	31 008,0	-62 221,8	-66,7
Духовний та фізичний розвиток	18 885,8	21 583,1	21 844,4	27 388,0	22 584,7	3 698,9	19,6
Освіта	165 706,0	187 099,7	199 425,8	249 077,4	232 350,3	66 644,3	40,2
Соціальний захист та соціальне забезпечення	145 498,0	103 158,1	23 999,2	28 067,7	29 199,1	-116,298,9	-79,3
Разом:	563 270,9	557 523,3	467 409,5	556 851,6	474 929,2	-88 341,7	-15,7

Соціальний захист та соціальне забезпечення за аналізовані роки має тенденцію до зменшення. Так, показник за звітний період знизився на 116 298,9 млн. грн. або ж на 79,3%. Як наслідок, зменшення видатків на цю сферу призводить до скорочення соціальних програм та послуг, таких як допомога малозабезпеченим громадянам, підтримка інвалідів, допомога сім'ям з дітьми тощо. Такий фактор слугує погіршенням життєвих умов і підвищенням соціальної нерівності.

Слід також поглянути на структуру видатків місцевих бюджетів за період 2018-2022 рр. (таблиця 2.4). Так, найбільшу питому вагу займають показники видатків на освіту й соціальний захист та забезпечення, що у 2022 році становили 48,9% та 6,1% відповідно.

Таблиця 2.6 – Структура видатків місцевих бюджетів за період 2018-2022 рр., млн. грн.

Показник	Рік					Відхилення	
	2018	2019	2020	2021	2022	+/-	%
Загальнодержавні функції	5,1	6,3	8,8	8,3	9,8	4,7	92,2
Громадський порядок, безпека та судова влада	0,2	0,2	0,4	0,3	2,3	2,1	1 050,0
Економічна діяльність	13,7	14,7	20,1	20,2	12,9	-0,8	-5,8
Охорона навколишнього середовища	0,5	0,6	0,5	0,4	0,1	-0,8	-160
Житлово-комунальне господарство	5,3	6,2	6,9	10,2	8,6	3,3	62,3
Охорона здоров'я	16,6	16,1	10,9	6,0	6,5	-10,1	-60,8
Духовний та фізичний розвиток	3,4	3,9	4,7	4,9	4,8	1,4	41,2
Освіта	29,4	33,6	42,7	44,7	48,9	19,5	66,3
Соціальний захист та соціальне забезпечення	25,8	18,5	5,1	5,0	6,1	-19,7	-76,4
Разом:	100	100	100	100	100	-	-

Окрім цього, питома вага видатків на загальнодержавні функції склала у 2022 році 9,8%, що на 4,7% більше відповідно до базисного року. Значну частину також становить економічна діяльність, що у 2022 році набувала значення у розмірі 12,9%. Окрім цього, з місцевих бюджетів фінансується також житлово-комунальне господарство, а також духовний та фізичний розвиток, питома вага яких у 2022 році становила 8,6% та 4,8% відповідно.

Таким чином, проаналізувавши видаткову частину місцевих бюджетів за

2018-2022 рр., слід зазначити, що динаміка зазнає негативної тенденції, а отже необхідно розробити баланс між економічною стійкістю та забезпеченням потреб населення, а також постійно оцінювати та адаптувати бюджетні плани громад в рамках перемінливої фінансової ситуації.

Окрім безпосереднього аналізу місцевих бюджетів, слід також проаналізувати бюджетну прозорість. Так, звертаючись до кращих практик з приводу аналізу бюджетної прозорості, то OBS провела оцінку способів, за допомогою яких громадськість отримує право голосу в бюджетному процесі, беручи до уваги формальні можливості, доступні для неї.

Це включає в себе аналіз практики виконавчої, законодавчої влади та Вищого контрольно-ревізійного органу центрального уряду (SAI). Оцінка базується на 18 індикаторах, кожен з яких має однакову вагу, які відповідають принципам участі громадськості у фіскальній політиці, викладеним Глобальною ініціативою з фіскальної прозорості. Потім країни отримують оцінку від 0 до 100 на основі їх дотримання цих показників.

За проведеним аналізом OBS, Україна має 39 балів громадської участі із 100 можливих (рисунок 2.4, додаток Д, таблиця Д.4), перевищуючи середній світовий показник на 25 балів.

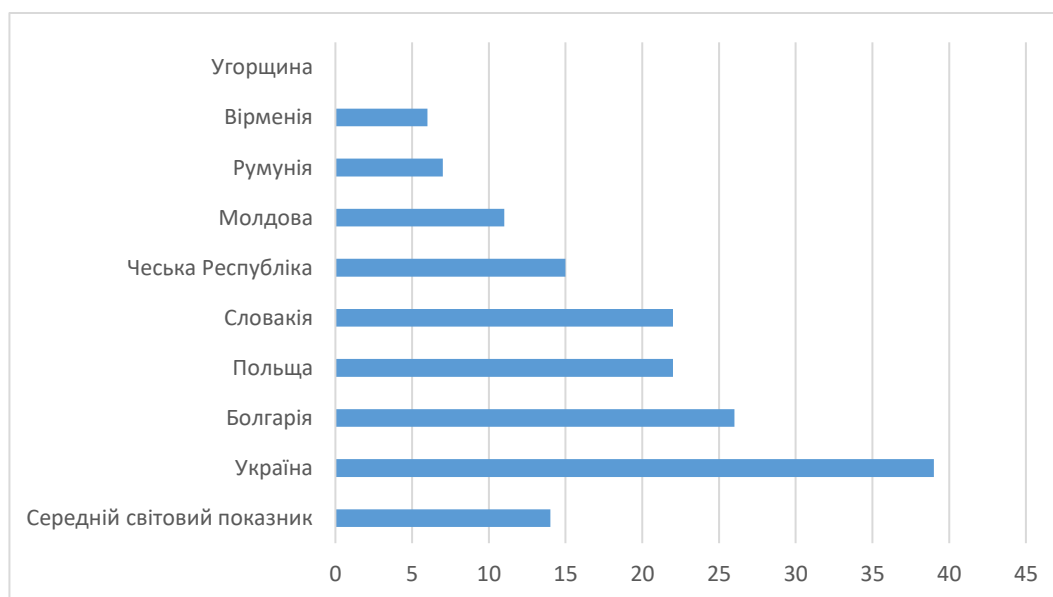

Рисунок 2.4 – Участь громадськості України в порівнянні з іншими державами за 2021 рік [Додаток Д, таблиця Д.4]

Поряд з цим, OBS вивчає роль, яку законодавчі органи та вищі органи аудиту відіграють у бюджетному процесі, а також оцінюють ступінь їх нагляду. Так, згідно з дослідженням, кожна держава оцінюється у відповідності за шкалою від 0 балів до 100 балів згідно з 18 однаково зважених показників. До того ж, в опитуванні збирається додаткова інформація про незалежні фіскальні установи [43].

Згідно з дослідженням OBS, законодавчий орган та вища аудиторська інституція в Україні разом забезпечують належний нагляд під час бюджетного процесу, отримавши у 2021 році сукупний бал нагляду 82 бали зі 100 можливих.

- законодавчий нагляд – 81 бал із 100 можливих;
- нагляд за аудиторською діяльністю – 83 бали із 100 можливих.

Парламент України забезпечує належний нагляд на етапі планування бюджетного циклу та нагляд на етапі імплементації. Для подальшого поліпшення нагляду пріоритетними повинні бути наступні дії:

- парламент повинен обговорити бюджетну політику до того, як бюджетна пропозиція виконавчої влади буде представлена, і затвердити рекомендації щодо майбутнього бюджету;
- для посилення незалежності та вдосконалення аудиторського нагляду з боку Рахункової палати України рекомендується забезпечити перевірку процесів аудиту незалежним агентством.

Також на основі аналізу OBS зазначимо графічно рівень бюджетної прозорості України за 2021 рік в порівнянні з іншими державами (рисунок 2.5). Отже Україна займає 65 балів із 100 можливих. Серед інших проаналізованих країн, вищий за Україну показник бюджетної прозорості, займає лише Болгарія – 71 бал, при тому, що середній світовий показник – 45 балів. Найнижчий показник бюджетної прозорості серед проаналізованих країн має Угорщина – 44 бали [43].

Окрім цього, слід проаналізувати публічну доступність бюджетних документів України. Так, проєкт бюджету опубліковувався протягом усіх аналізованих років, окрім 2021 року. Бюджетна пропозиція виконавчої влади та

прийнятий бюджет також були доступні протягом аналізованих років. У свою чергу, документи громадянського бюджету були відсутні у 2012 році та у 2015 році. Звіти за рік та огляди всередині року були відсутні протягом аналізованого періоду. Напротивагу цьому, звіт на кінець року та аудиторський звіт опубліковувалися завжди [додаток Д, таблиця Д.6].

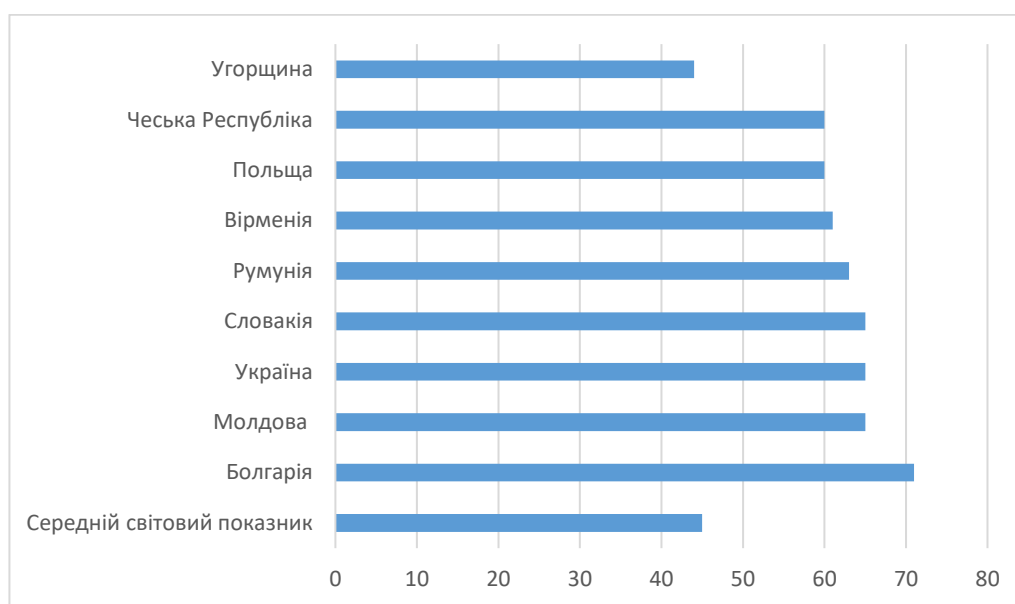

Рисунок 2.5 – Прозорість бюджету України в порівнянні з іншими державами за 2021 рік [додаток Д, таблиця Д.5]

Також слід проаналізувати динаміку змін індексів бюджетної прозорості в Україні (рисунок 2.6). У 2012 році індекс становив 54 бали. Найнижчий індекс спостерігався за 2015 рік, потім він підвищувався й у 2021 році досяг максимального значення – 65 балів.

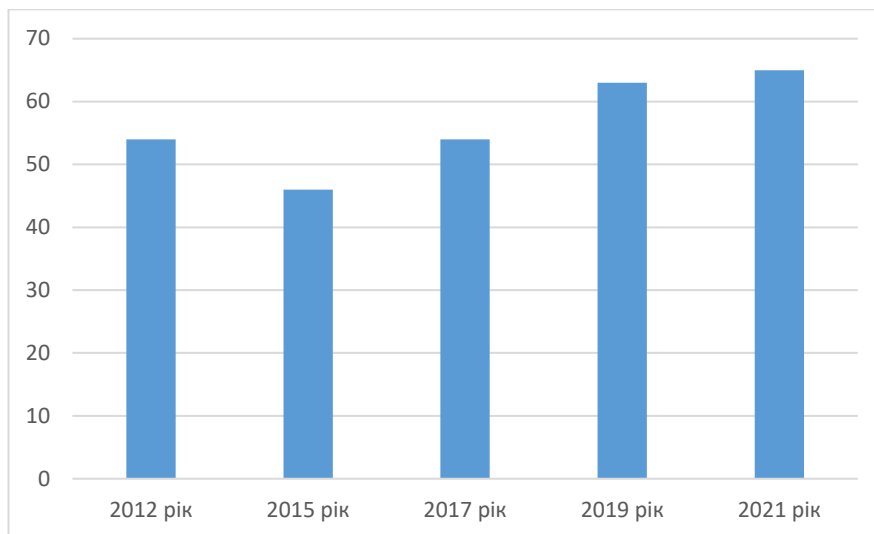

Рисунок 2.6 – Динаміка змін індексів бюджетної прозорості України [Додаток Д, таблиця Д.6]

Слід відмітити, що Україна за останні роки підвищила доступність бюджетної інформації шляхом збільшення інформації, представленої в бюджетній пропозиції виконавчого органу та у звіті на кінець року.

Однак Україна зменшила доступність бюджетної інформації шляхом ненадання передбюджетного звіту, що спричинено пандемією, однак Україна відновила його публікацію після закінчення оціночного періоду OBS 2021 [43].

Загалом можна викоремити такі рекомендації з покращення бюджетної прозорості України:

- своєчасно підготувати та опублікувати огляд середини року в Інтернеті;
- покращити вичерпність бюджетної пропозиції виконавчого органу, включивши детальну інформацію про витрати та доходи за багаторічний період, збільшивши інформацію про фіскальні ризики та надавши інформацію про фінансові активи та нефінансові активи.

3. Практичні підходи до підвищення рівня фінансової прозорості бюджетного процесу

Повномасштабне вторгнення росії на територію України поглибило стосунки багатьох громадян із місцевою владою. У короткостроковій перспективі такий фокус призвів до сплеску суспільної довіри. Тим не менш, хоча кризові часи можуть миттєво призвести до підвищення довіри між громадянами та владою, місцеві органи влади не можуть розраховувати на те, що така громадська довіра триватиме довго без додаткових зусиль.

Наприклад, хоча на початку пандемії коронавірусу в 2020 році багато урядів спостерігали сплеск громадської довіри, глобальне опитування компанії Deloitte показує, що до січня 2023 року довіра до уряду України впала, що підкреслює проблеми підтримки довіри протягом тривалого часу [52].

Цей дефіцит довіри є не лише теоретичною концепцією; це має наслідки в реальному світі. Це може безпосередньо вплинути на довгострокові цілі уряду, включаючи переобрання та реалізацію політики, яка була обіцяна під час виборів. Проте на довіру громадян сильно впливає те, як уряд використовує свої податкові кошти.

Ось чому пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення підкреслили необхідність для урядів, в тому числі і місцевих, переглянути те, як вони планують і виконують свої бюджети, з новим зобов'язанням щодо прозорості.

Так слід зазначити, що прозорість діяльності органів місцевого самоврядування приносить багато переваг (таблиця 3.1).

Пряме спілкування з громадянами через соціальні медіа є чудовим способом сприяти прозорості та інформувати всіх про майбутні засідання, рішення та інші справи місцевої влади стосовно місцевих фінансів та бюджету. Роблячи це, органи місцевого самоврядування допомагають громадянам відчувати себе більш пов'язаними та залученими до місцевої влади.

Для підвищення рівня прозорості бюджетного процесу на місцевому рівні урядовцям необхідно постійно ділитися із громадянами

своїми планами, транслювати свої засідання в прямому ефірі та документувати процедури засідань. Це дозволяє громадянам побачити демократію в дії та допомагає розвіяти будь-які підозри, що місцева влада може намагатися щось приховати або уникнути громадського контролю. Роблячи зустрічі більш доступними для виборців, місцева влада може зміцнити довіру та сприяти оптимізації сплати податків до місцевих бюджетів.

Таблиця 3.1 – Переваги прозорості діяльності органів місцевого самоврядування

Вигода	Пояснення
Сприяє підзвітності	Якщо члени ради знають, що їхні дії та рішення доступні для громадськості, вони, швидше за все, візьмуть на себе відповідальність за них і відповідатимуть за свою діяльність. Замість того, щоб сидіти склавши руки, прозорість спонукає чиновників бути більш проактивними та показувати виборцям, як вони роблять внесок у роботу органу місцевого самоврядування.
Зміцнює довіру між радою та громадськістю	Коли органи місцевого самоврядування чітко пояснюють причини рішень, які вони приймають, і детально описують, на що саме вони витрачають свій бюджет, громадськість, швидше за все, їм довіряє. Якщо ці рішення приймаються таємно, люди можуть бути стурбовані тим, що вони не дотримуються належної процедури. Навіть якщо виборці не згодні з рішеннями, якщо вони бачать прозорий і чесний процес, вони можуть вірити, що вони були прийняті на законній основі.
Сприяє громадянській активності та участі громадськості	Прозорість – це не лише вікно в роботу місцевої влади, а й двері, які дозволяють громадськості залучатися. Прозорі відносини вітають участь громадськості в питаннях, які їх стосуються, і залучають громадян до роботи ради, що призводить до кращих відносин між сторонами.
Допомагає забезпечити етичну діяльність уряду	Там, де існує культура прозорості, це зменшує ймовірність процвітання неетичної поведінки в органах місцевого самоврядування. Відкритий характер механізмів ради допомагає членам зробити етичний вибір, оскільки вони знають, що їхні дії будуть перевірені.
Покращує розуміння громадськістю	Часто там, де прозорості мало або взагалі немає, громадськість не знає про процеси, які відбуваються в місцевій владі. Через затримки у звітності вони можуть навіть не бути впевненими щодо політики та складу ради. Прозорість дозволяє їм зрозуміти, як це працює та що це означає для їхнього життя.
Економічна привабливість	Відкрита та прозора місцева влада відкриває привабливі перспективи для підприємств, які можуть переїхати в цю територію. Відносини з радою є важливими, і якщо рада не реагує та ізольована, це може викликати занепокоєння компаній у зв'язку з майбутніми операційними та регуляторними проблемами. Відкрито залучаючи, ви можете заохочувати підприємства переміщатися у ваш регіон, створюючи нові робочі місця та доходи.

Окрім використання спеціального програмного забезпечення для проведення та прямої трансляції засідань, мешканцям буде легше знаходити фінансові звіти, оновлену інформацію про хід проєктів ради та подробиці обговорень і рішень. Також важливим етапом демонстрації прозорості є документування записів про голосування членів ради стосовно фінансових питань на веб-сайті.

Дані, які публікуються про роботу місцевих органів влади, повинні бути добре організованими, актуальними та точними. Громадяни повинні мати можливість легко шукати інформацію, яка їм потрібна, щоб своєчасно її знайти.

Місцева влада може бути по-справжньому прозорою, лише якщо існує культура прозорості, яка проходить у всій організації. Це означає, що всі, хто працює в раді, від радників і офісного персоналу до персоналу служби безпеки та інших, повинні вбудовувати відкритість і чесність у свою повсякденну роботу.

Варто заохочувати персонал бути відповідальним за свої рішення та роботу, яку вони виконують, чесно оцінюючи те, що вони могли б зробити ефективніше. Варто дозволити персоналу визнавати помилки, не боячись репресій, і винагороджувати прозору поведінку персоналу.

Якщо буде показано, що прозорість цінується в усьому державному органі, це пошириться на діяльність, спрямовану на громадськість, і підвищить рівень довіри з боку мешканців.

Фінанси є однією з найважливіших сфер роботи місцевої влади, коли йдеться про прозорість. Розпоряджаючись державними коштами, потрібно бути відкритим і показувати, що вони використовуються розумно та на благо громадян. Зрозуміло, що люди засмучені марнотратством і, що ще гірше, корупцією.

Transparency International виявила, що дві третини жителів ЄС вважають корупцію проблемою в їхній країні. Хоча корупція в місцевих органах влади може бути не такою поширеною, як правопорушення національних органів влади, але ОЕСР виявила, що вона все ще може мати значний вплив на громадян завдяки своїй видимості на місцевому рівні. З цієї причини важливо вирішувати

будь-які проблеми щодо корупції та працювати над розбудовою більш прозорої та надійної системи управління.

У міжнародному рейтингу прозорості та простоти ведення бізнесу «Doing Business 2020» Україна посіла 70 місце серед 185 країн. Однією зі складових рейтингу є показник «Оподаткування» (табл. 3.2). У зв'язку з податковою реформою в Україні поступово знижується рівень податкового навантаження, а також кількість і тривалість платежів. Крім того, у зв'язку з поданням податкової звітності до податкового органу ДФС лише в електронній формі для платників податків, що відносяться до великих і середніх суб'єктів господарювання, тривалість сплати податку в Україні скорочено на 166 годин [53].

Таблиця 3.2 – Рейтинг «Doing Business 2020» [53]

Показник	Рейтинг
Оподаткування	43
Міжнародна торгівля	119
Отримання кредитів	29
Міжнародна торгівля	119
Забезпечення виконання контрактів	82
Захист інвесторів	81
Легкість ведення бізнесу	70

За оцінками Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, наразі тіньова економіка в Україні досягла 35%, а експерти оцінюють її ближче до 45%. За даними Boston Consulting Group, недоплата до бюджету українськими підприємствами щороку становить приголомшливі 25 мільярдів доларів США. Крім того, близько 20% прибутку приховується від сплати податків [54].

Зв'язок індексу податкового навантаження з валовим внутрішнім продуктом досить суттєвий. У країнах, які займають першу половину рейтингу Світового банку та разом з цим мають кращий рейтинг ефективності податкової системи, середній ВВП на душу населення сягає 29,2 тис. дол. І навпаки, у іншій половині країн із нижчими рейтингами ефективності середній ВВП на душу населення становить менше 5,3 тисяч доларів США. Рейтинг ефективності податкової системи в цій половині країн у середньому втричі гірший, а ВВП на душу населення – у шість разів [54].

Тому, незважаючи на розпочаті реформи, податкова система України є недосконалою та має проблеми, які потребують негайного вирішення. Збір податків в Україні досить високий і гальмує розвиток економіки. Оптимізація податкового навантаження є важливим завданням. Необхідно віднайти точку рівноваги між перевагами і тягарем системи оподаткування, між свідомим та примусовим вибором стягнення податків і зборів, тобто утворити баланс між можливостями й потребами держави і галузі, державними і приватними інтересами

Щоб сприяти прозорості фінансової звітності, важливо надавати громадянам чітку та зрозумілу фінансову інформацію. Роблячи це, місцева влада може допомогти їм краще зрозуміти, як формуються бюджети.

По-перше, державні та місцеві органи влади повинні будуть прийняти більш проактивну стратегію, коли йдеться про підвищення прозорості бюджетування. Ключовим є застосування постійного підходу до управління фінансами замість складання бюджету виключно на річній основі. Урядові організації можуть почати з підготовки п'ятирічних і 10-річних планів, наголошуючи на тому, як короткострокові рішення вплинуть на ці довгострокові плани.

Безперервне бюджетування має вирішальне значення для забезпечення стратегічного підходу до бюджетування державного сектора. Це включає в себе всі дії, які відбуваються в циклі фінансового планування: виконання фінансових планів і звітування про них, коригування цих планів і повторення процесу. Це забезпечує більш обґрунтоване прийняття рішень і більшу прозорість під час звітування [56].

Технологія у формі програмного забезпечення для бюджетування та управління продуктивністю може допомогти автоматизувати багато громіздких адміністративних процесів, одночасно підвищуючи ефективність роботи. Наприклад, сучасне програмне забезпечення для бюджетування може полегшити створення віртуального плану рахунків, одночасно надаючи доступ кожному члену команди, забезпечуючи більшу співпрацю під час процесу, де б члени команди фізично не перебували.

Прогнозне бюджетування та сценарне планування можна використовувати для розуміння та вимірювання довгострокових впливів державних бюджетів. Після впровадження державні органи можуть прогнозувати наступні п'ять-десять років, враховуючи зміни в інших змінних [56].

Наприклад, заборона на поїздки через COVID-19, а потім і закриття польотів та повітряного простору над Україною після повномасштабного вторгнення, сильно вплинула на індустрію туризму, і багато міст, які залежали від туризму, втратили значні джерела доходу. У подібних випадках метод прогнозування в поєднанні з сучасним програмним забезпеченням для спільного бюджетування є особливо корисним, оскільки уряди можуть швидко змінюватись, отримувати контроль над очікуваним дефіцитом і швидко вносити необхідні зміни для коригування очікуваної втрати доходу.

Оскільки війна, що триває, сьогодні викликає стільки невизначеності, неможливо визначити траєкторію економічного відновлення. Ось чому, коли справа доходить до бюджету, планування сценаріїв буде критичним. Це важливо для того, щоб допомогти урядам визначити, які плани реалізувати під час кризи чи під час більш стабільних періодів. Державні та місцеві органи влади повинні почати розробляти власні сценарії, а також плани дій відповідно до кожного сценарію та його впливу на економіку. Тоді, якщо станеться криза, вони будуть готові швидко й належним чином відреагувати на будь-який сценарій.

Наявність цих сценаріїв і подальших дій буде життєво важливою для коротко- та довгострокового економічного відновлення. Вони можуть допомогти прийняти більш обґрунтовану відповідь замість реакційних рішень, які призводять до непотрібних відпусток, звільнень, втрати засобів до існування – усе це може мати руйнівні наслідки для навколишніх громад – а також, як наслідок, знизити суспільну довіру.

Сьогодні задокументована відсутність довіри громадян до місцевої влади чітко підкреслює нагальну потребу уряду змінити спосіб фінансового планування. Запровадження стратегічного підходу до місцевого бюджету, який акцентує увагу на сценарному плануванні та безперервному, проактивному та гнучкому бюджетуванні, допоможе забезпечити підвищену прозорість і,

зрештою, покращить залучення та довіру громадян.

4. Проблеми та перспективи забезпечення фінансової прозорості місцевих бюджетів в Україні

У країнах з високим рівнем демократичного розвитку доступ до публічної інформації про діяльність органів місцевого самоврядування є дуже затребуваним. Відсутність інформації, а також заповнення інформаційним шумом каналів отримання необхідної інформації позбавляє громадськість можливості брати участь в управлінні справами місцевої влади.

Закритий доступ до інформації про стан та напрями політики МС в країні підриває громадський контроль, об'єктивну оцінку дій посадовців та можливість впливу на них з боку громадськості для спрямування розвитку територіальних громад у правильне русло.

Поміж цим, відсутність всебічної й офіційної інформації про МС унеможлиблює встановлення зворотного зв'язку у відносинах з владою: недостатнє інформування громади про місцеві фінанси не дає відповіді на результати їх формування та витрачання.

Органи місцевої влади не отримують належної соціальної інформації від громадян, що перешкоджає підвищенню ефективності політики. Контентне забезпечення інтернет-порталів місцевою владою в нинішніх умовах є одним із головних факторів прозорості останніх для громадськості. З розвитком Інтернету та дедалі більшою залученістю ІТ-фахівців зростає як якість інформації, так і її доступність, що відповідає зростаючому попиту з боку спільнот.

Створення зручного у користуванні веб-сайту не потребує значних фінансових ресурсів від місцевої влади, а обслуговування контенту дозволяє легко та ефективно контролювати діяльність обранців.

У дослідженні порівнювали 21 сайт найбільших міст Сумської, Львівської, Миколаївської, Вінницької та Київської областей. Вибір цих територій був зумовлений їх географічним положенням. Було вирішено перевірити, що міста Західної України, які ближчі до Європейського Союзу, більш розвинені у сфері прозорості діяльності місцевої влади порівняно з регіонами Східної та Південної

України [15].

У першому блоці порівняння, а саме прозорість державних закупівель, дослідження показало, що місцева влада недостатньо висвітлює інформацію, пов'язану з публічними закупівлями. У ході дослідження прозорості публічних закупівель досліджено розміщення інформації про плани закупівель міської ради, а також її проведені закупівлі через Prozorro.

Також проаналізовано надання громадянам інформації про поточний, попередній та плановий місцеві бюджети, звіти про їх виконання та консультування громадян щодо проекту бюджету. Більшість веб-сайтів мають розділи з інформацією про відповідні державні закупівлі, але менше половини інформаційних порталів містять детальну інформацію про плани закупівель на 2019 рік [15].

У ході зазначених критеріїв, органи МС Миколаївської області не здійснили оприлюднення відповідних планів, що не дозволяє громадськості визначити рівень їх відповідності. Третина міст надавала інформацію про здійснені закупівлі із зазначенням їх типу, дати, цін, кандидатів та їхніх пропозицій, а також відображала дані про поточні пропозиції в режимі реального часу через Prozorro.

Інформаційні портали інших міст не відображали необхідної інформації. Лише дві міські ради постійно публікують усі діючі договори про закупівлю зі змінами. Незважаючи на створення відповідних розділів на сайтах міських рад, присвячених закупівлям, їхнє наповнення не дозволяє стверджувати про достатню прозорість. Відсутність відображення активних закупівель у реальному часі змушує шукати необхідні дані на порталі Prozorro, що ускладнює та уповільнює збір інформації.

Невідповідність викладення інформації про плани закупівель, укладених договорів, альтернативних пропозицій – заважає громадськості контролювати об'єктивність прийняття рішень місцевою владою. Всупереч загальній тенденції недостатнього висвітлення інформації про закупівлі, міста Червоноград та Вінниця оприлюднюють дані за кожним досліджуваним параметром, що дозволяє визначити сайти цих міст як приклади достатнього рівня відкритості з

розглянутого питання. При вивченні бюджетування, яке є другим блоком оцінки, виявлено, що більшість міських органів влади розміщують на своїх порталах бюджети поточного та минулого періодів; вони також публікують звіти про виконання бюджету та внесені до нього зміни.

Однак ця парадигма стосується у більшості випадків великих за обсягом міст, а інші навіть не публікують бюджет на поточний рік. Інформація про бюджет та консультації з громадськістю доступна тільки на веб-сторінках п'яťох міст, що, у свою чергу, може свідчити про низький рівень залучення громади до бюджетного процесу. Про це свідчить той факт, що лише два портали міських рад (Дрогобицький та Сумський) розмістили звіти громадських консультацій щодо бюджету на наступний рік. Щодо інформації про місцеві запозичення та місцевий бюджет, то лише один із двадцяти одного проаналізованого розміщує ці дані на веб-порталі.

Загалом із загального переліку критеріїв у першому блоці про державні закупівлі представлена найповніша інформація; на інформаційних джерелах започатковано розділ для розміщення даних про закупівлі (67% проаналізованих) та плани закупівель на поточний період (48%). Щодо блоку бюджетної інформації, то найчастіше розкривається інформація про наявність поточного бюджету зі змінами (67%), наявність звіту про виконання бюджету для інформування населення не рідше двох разів на рік (62%), наявність бюджету за минулих років (58%).

За рівнем прозорості місцевих фінансів у розрізі міст, взятих для порівняння, максимальну кількість балів набрали інформаційні портали обласних центрів Львова, Сум, Києва та Вінниці, а також районних центрів Червонограда, м. Конотоп, Шостка. Тим часом Миколаїв як обласний центр має інформаційний портал із низькою прозорістю.

Проте, такі міста, як Могилів-Подільський, Первомайськ та Стрий, які мають інтернет-портали – не публікують необхідну інформацію про стан місцевих фінансів.

Оцінка рівня прозорості місцевих фінансів за регіонами не дає змоги підтвердити гіпотезу про те, що західні регіони України, географічно близькі до

країн ЄС, мають вищу прозорість порівняно з іншими регіонами, оскільки найбільші міста Сумської області, розташовані у східній частині країни, демонструють високу прозорість. Порівняно з містами Вінницької області, за винятком самої Вінниці, відносно низькі показники мають районні центри, включаючи м. Могилів-Подільський, яке набуває нульового значення. Щодо Львівської області, то серед її найбільших міст два – Стрий та Самбір – мають найнижчі значення нуль та 1.

Ознайомлюючись з офіційними інформаційними порталами, обов'язково варто придивитися до офіційних сторінок у соціальних мережах. Це дослідження було зосереджено виключно на сторінках, пов'язаних з офіційним інформаційним порталом міста. Результати опитування свідчать, що Львів є беззаперечним лідером серед опитаних міст за кількістю підписників та широтою інформації, доступної в різних соціальних мережах. Львів має майже 50 000 підписників у Facebook та активно підтримує сторінки у Facebook, Twitter, Telegram, YouTube та Instagram. Кількість фоловерів у понад п'ять разів більше, ніж у Києва та Вінниці. Проте у таких чотирьох містах, як Стрий, Южноукраїнськ, Стрий та Могилів-Подільський – не присутні у соцмережах. Примітно, що Дрогобич, Суми та Миколаїв мають сторінки відповідно в чотирьох і трьох соціальних мережах, які часто оновлюються. Майже всі міста мають сторінки у Facebook та YouTube, за винятком Вінниці та Вознесенська.

Вивчивши кількість підписників у соціальних мережах, можна зробити висновок, що Facebook є найбільш використовуваною платформою. Використання інших соціальних мереж для спілкування дуже обмежене та через їхні особливості. Отже, рівень залученості між широким населенням, яке проживає у великих і малих містах значно відрізняється. У трьох містах Вінницької області, а саме Гайсині, Хмільнику та Могилеві-Подільському, дуже бракує прозорості та комунікації. Водночас офіційні інтернет-портали у Вінниці, Сумах та Києві отримали високі оцінки, але залученість спільноти в соціальні медіа займає низький рівень. Це потенційно може означати відсутність ініціативи з боку спільноти, але це також може вказувати на те, що високий ступінь прозорості на офіційних порталах зменшив потребу в

просуванні в соціальних мережах [57].

Підсумовуючи вищевикладене, то можна дійти до висновку, що місцева влада не проводить політику залучення широких верств населення до формування місцевих бюджетів, але з іншого боку – громада не виявляє високої зацікавленості та активності у контролі й формуванні та витрачання коштів місцевих фінансів. Це підтверджується відсутністю звітності про публічні консультації або відсутністю цих заходів.

Оприлюднення проєктів бюджетів на інформаційних порталах сприяло б виявленню проблем та отриманню відгуків від громадян щодо пропозицій, але зокрема лише деяка частина міських рад оприлюднює інформацію щодо формування бюджету. Напротивагу цьому, більшість міст публікує поточні бюджети та звіти про виконання зі змінами, що все ще дозволяє оперативно контролювати поточне виконання міського бюджету.

Виходячи з цих фактів, можна стверджувати, що місцева влада не відповідає достатньому рівню прозорості власних інтернет-порталів, які на сьогодні є найефективнішим джерелом інформації для її подальшої обробки [58].

Дослідження показало, що органи місцевого самоврядування в Україні ще не досягли достатнього розвитку в електронному інформаційному середовищі. Лише невелику кількість порталів можна віднести до розряду зручних, більшість має дуже застарілий дизайн; складна структура сайту не дозволяє знайти необхідну інформацію, якщо він все ще розміщений на веб-порталі, як правило, офіційні інтернет-ресурси публікують не всю офіційну інформацію про діяльність місцевої влади. Проте деякі міста, такі як Київ, Львів, Суми та Вінниця, виділяються із загальної тенденції, їхні веб-сайти мають приємний та зручний дизайн, а місцева влада розміщує більшість необхідної інформації, доступної громадськості.

ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день, місцеві органи влади можуть мати проблеми з недостатнім фінансуванням для виконання своїх повноважень. Розвиток громад відповідно до сучасних вимог не завжди відповідає очікуванням.

Із зростанням населення збільшується попит на послуги. Звідси постає питання, як розподілити кошти місцевих бюджетів відповідно до потреб населення. Для цього посадовці місцевого самоврядування мають працювати ефективніше та активніше, шукаючи додаткові джерела доходів та ефективніше спрямовуючи наявні кошти на важливі сфери з урахуванням громадської думки. Проте одна із основних проблем, яка виникає, це відсутність прозорості в бюджетному процесі, що заважає громадянам брати участь в обговореннях щодо видатків. Бюджети місцевих органів влади в Україні є не в повній мірі прозорими та відкритими для громадськості, створюючи розрив між громадою та її обраними представниками.

Прозорість бюджету – це не просто елемент підзвітності уряду парламенту, а радше інструмент для сприяння взаємозв'язку між державним бюджетуванням та вимогами ринку, вимогами громадянського суспільства та участю громадян. Прозорість бюджету є особливо важливою для місцевого самоврядування.

Так, фінансова прозорість місцевих бюджетів – це концепція, що визначається як доступність, зрозумілість та доступ до інформації про доходи та видатки місцевих бюджетів, а також процесу їх формування та використання.

Провівши детальний аналіз місцевих бюджетів України за період 2018-2022 рр., слід зазначити, що дохідна частина зростає, але помірним темпом. Зокрема, зменшуються офіційні трансферти від державних органів влади та європейських країн. На такому етапі, місцеві органи влади повинні зосередитися на податкових надходженнях, адже вони слугують запорукою для успішного розвитку територіальних громад та займають найбільшу питому вагу в загальних доходах місцевих бюджетів.

Аналізуючи видаткову частину місцевих бюджетів за 2018-2022 рр., то ми

помічаємо, що видатки теж займають помірну тенденцію зростання. А отже місцеве самоврядування не може забезпечити виконання своїх делегованих повноважень. Отже місцеві органи влади повинні зосередитися на підвищенні наповнюваності місцевого бюджету, щоб забезпечити достатні фінансові ресурси для виконання своїх повноважень.

Так, прозорість використання коштів територіальних громад лежить в площині висвітлення, оприлюднення різноманітними засобами донесення інформації до мешканців громади. Зокрема, через оновлення місцевих програм, які мають вирішувати актуальні проблеми території, висвітлювати мету і завдання реалізації програми, обсяги виділених коштів та інше.

Процеси діджиталізації останніх років суттєво підвищили можливість доступу громадян до інформаційних ресурсів, зокрема до рішень про виконання місцевих бюджетів на різних рівнях. Сьогодні активно використовується ряд інструментів, завдяки яким можна отримати інформацію про доходи і витрати держави і громад.

Важливо не лише дізнатися, на що витрачаються бюджетні гроші, а й вплинути на місцеві органи влади з метою виділення коштів на вирішення проблем у наступному бюджетному році. Йдеться про участь в громадських слуханнях проєктів місцевого бюджету, направлення офіційних звернень депутатам, залучення місцевих чи всеукраїнських громадських організації і медіа ресурсів. Окрім того, низка громад започаткували практику громадських бюджетів, які передбачають можливість подання громадянами проєктів, які можуть покращити життя у громаді. А потім відбувається голосування і проєкти, які підтримують жителі громади, отримують бюджетне фінансування.

Таким чином, добробут територіальних громад залежить не лише від органів місцевого самоврядування і місцевої влади, а й від активного залучення кожного співвітчизника до суспільного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI : станом на 6 трав. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>
3. Про Державний бюджет України на 2022 рік : Закон України від 02.12.2021 р. № 1928-IX : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>
4. Радіонов Ю. Д. Проблеми місцевих бюджетів та шляхи їх вирішення / Ю. Д. Радіонов // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. – 2016. – Вип. 17(3). – С. 135-139. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2016_17\(3\)_36](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2016_17(3)_36)
5. Волкова В. В., Волкова Н. І. В 676 Місцеві фінанси. Навчальний посібник. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2022. 105 с.
6. Кириленко О.П. Місцеві фінанси : підруч. / за ред. Д.є.н., проф. О. П. Кириленко. – 2-ге вид., доп. І перероб. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. – 448 с.
7. Місцеві фінанси: навч. Посібник / М.О.Євдокімова; ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. – Х., 2014. – 343 с.
8. Дяченко С.А. Публічні, державні та місцеві фінанси: співвідношення понять. Держава та регіони. 2018. № 4(64). С. 59–63.
9. Ніколаєва О. М. Місцеві фінанси [Текст] : навч. Посіб. / О. М. Ніколаєва. — К. : Центр навчальної літератури, 2013. — 354 с.
10. Баранець, А. А. Теоретичні засади розвитку науки про місцеві фінанси / А. А. Баранець // Юність науки – 2018: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства : зб. Тез Міжнарод. Наук.-практ. Конф.

Студ., аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 11-12 квітня 2018 р.) : у 2 ч. Ч. 1. – Чернігів : ЧНТУ, 2018. – С. 92-93.

11. Квасній О. Р. Місцеві бюджети в умовах децентралізації: теоретичні аспекти / О. Р. Квасній Ю., О. Раделицький // Sociol-economic problems of the modern period of Ukraine. – 2018. -№5. – С. 147-153.

12. Міщенко Л. О. Формування і використання коштів місцевих бюджетів України в умовах децентралізації: теорія і практика. Ефективна економіка. 2018. № 1. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6074>

13. Іщук Л. І. Оцінка фінансового забезпечення розвитку соціальної сфери регіону / Л. І. Іщук, А. М. Ніколаєва, С. О. Пиріг // Економічний форум. – 2017. - № 2. – С. 264-270. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2017_2_45.

14. Google Trends [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://trends.google.com/trends/?geo=UA&hl>

15. Публічні фінанси: прозорість vs корупція: монографія : [за заг. Редакцією д-ра екон. Наук І.О. Школьник]. – Суми: видавництво «Ярославна». 2020. – 208 с.

16. Наливайко Л., Романов М. Поняття, ознаки та значення прозорості в контексті євроінтеграції. Visegrad Journal on Human Rights. 2016 № 4/1. С.158-163.

17. Янішевський В. А. Прозорість як принцип функціонування державних органів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2221%3A140420211800&catid=277%3A2-042021&Itemid=342&lang=en

18. Терещук, Г. Прозорість як явище та вимога публічно-владної діяльності [Текст] / Галина Терещук // Актуальні проблеми правознавства. – 2019. – Вип. 2. – С. 83-88.]

19. Бережна А.Ю. Діджиталізація як інструмент прозорості публічного управління / А.Ю. Бережна // Академічна й університетська наука: результати та перспективи : зб. Наук. Пр. XII Міжнар. Наук.-практ. Конф., 6 груд. 2019 р. – Полтава : Нац. Ун-т імені Юрія Кондратюка, 2019. – С. 3-8.

20. Суровцева І. Ю. Транспарентність управлінських структур: шляхи інформаційної прозорості / І. Ю. Суровцева, В. І. Николаєва // Менеджер. – 2016. - № 1. – С. 55-61. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzhm_2016_1_10.

21. Липа М. В. Принцип транспарентності в діяльності публічної адміністрації України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-3838/>

22. Латковська Т. А. Транспарентність органів державної влади як визначальний принцип публічної фінансової діяльності / Т. А. Латковська // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». – 2016. – Т. 18. – С. 117-127. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nponyua_2016_18_15.

23. Яковченко В. С. Транспарентність зовнішньоторговельної політики як фактор глобальної конкурентоспроможності України / В. С. Яковченко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2017. - № 9. – С. 38-43. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2017_9_10.

24. Семчик О. О. Транспарентність як принцип публічної фінансової діяльності в Україні / О. О. Семчик // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». – 2017. – Вип. 3. – С. 30-40. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vchfo_2017_3_5.

25. Бараненко Д. В. Транспарентність центральних органів виконавчої влади: адміністративно-правовий аспект / Д. В. Бараненко, Г. В. Дідківська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. – 2020. – Вип. 48. – С. 4-8. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2020_48_3.

26. Про відкритість використання публічних коштів : Закон України від 11.02.2015 р. № 183-VIII : станом на 24 жовт. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text>

27. План заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/213-2015-%D1%80>

28. Губа М., Линецький М. Публічність і прозорість місцевого бюджету як інструмент антикорупційної політики на рівні місцевого самоврядування. Наукові перспективи (Naukovì perspektivi) 2022. № 1 (19) / Електронний ресурс. – Режим доступу: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-1\(19\)-79-91](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-1(19)-79-91)
29. Захаркін О. О., Захаркіна Л. С., Квілінський О. С., Чухно Р. Ю. Інформаційні інтернет-ресурси в системі забезпечення транспарентності публічних та місцевих фінансів // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. 2022. № 3. С. 106–112. DOI: 10.21272/1817-9215.2022.3-12
30. Хартія Європейського Союзу про основоположні права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yevropejskogo-soyuzu/>
31. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
32. Щодо надання публічної інформації про діяльність органів державної влади, їхніх працівників, в тому числі про діяльність судів та установ системи правосуддя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0008414-23#Text>
33. Конвенція Ради Європи про доступ до офіційних документів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-09#Text
34. Європейська хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
35. High-level principles on fiscal transparency, participation and accountability [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://fiscaltransparency.net/gift-principles/>
36. Fiscal transparency [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/en/Topics/fiscal-policies/fiscal-transparency>
37. International monetary fund [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/external/np/pp/2007/eng/051507m.pdf>
38. Recommendation of the council on budgetary governance [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/gov/budgeting/Recommendation->

[of-the-Council-on-Budgetary-Governance.pdf](#)

39. OECD Best Practices for Budget Transparency [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [Best Practices Budget Transparency – complete with cover page.pdf \(oecd.org\)](#)

40. Budget Transparency Toolkit [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [Budgeting-Transparency-Toolkit.pdf \(oecd.org\)](#)

41. [Open Budget / Електронний ресурс. – Режим доступу: https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=26000000000](#)

42. Бюджети територіальних громад обласних центрів України за 2018-2021 роки. Аналітичний огляд.

URL:<https://centreua.org/wpcontent/uploads/2021/07/Byudzhety-terytorialnyh-gromad-oblasnyh-tsentriv-Ukrai-ny-za-2018-2021-roky.-Analitychnyy-oglyad.pdf>

43. Open Budget Survey Ukraine 2021. International Budget Partnership / Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://internationalbudget.org/open-budget-survey/country-results/2021/ukraine>

44. Голинська О.В. Про місцеві бюджети – людською мовою : метод. Посіб. / О.В. Голинська, М.Є.Золотухін. – Миколаїв : ФРМ, 2014. – 60 с.

45. Дем'янюк А.В. Прозорість бюджету та участь громадськості у бюджетному процесі / А.В. Дем'янюк // Вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка і суспільство». – 2016. – Вип.6. – С. 317-320.

46. Індекс прозорості-участі-добросовісності місцевих бюджетів 2016. Результати вимірювання індексу прозорості, участі та добросовісності місцевої соціально-економічної та бюджетної політики у 17 містах та селищах України / Редактори Бойко А.М., Бринош І.В., Болган В.С. – Одеса, 2016. – 70 с.

47. Ковалевич Д.А. Місцеві бюджети та їх роль у територіальному розвитку / Д.А. Ковалевич // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту : Економічні науки. – 2014. – №2(54). – С. 198-203.

48. Куценко Т., Сіренко Я. Забезпечення фінансової спроможності територіальних громад як пріоритет децентралізації управління / Електронний ресурс. – Режим доступу: http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/30350/MO_2019_7.pdf;jsessionid=CF49

49. Луценко І.О. Забезпечення прозорості формування місцевих бюджетів / І.О. Луценко // Чернігівський науковий часопис. Серія 1, Економіка і управління. –2015. –№1(6). –С. 66-70.

50. Мамонова В.В. Місцеві фінанси в умовах децентралізації влади : шляхи вдосконалення управління / В.В. Мамонова, О.С. Горбатенко // Теорія та практика державного управління. –2016. –№1(52). –С.52-60.

51. Наконечна Ю. Відкритість та прозорість державного та місцевого бюджетів в Україні / Ю. Наконечна, Л. Демиденко // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. –Серія «Економіка». –2016. –№10(187). –С. 20-27.

52. Doing Business 2020: Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises. The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank. – Washington, 2020. – 282 p. / Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB20-full-report.pdf>

53. Пивовар П. В., Макаренко О. М. Індекс doing business як індикатор розвитку бізнесу в Україні. Економіка та держава. 2022. № 4. С. 76–83. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.4.76

54. Сидор І. П., Карпишин Н. І. Місцеве оподаткування у контексті фінансового забезпечення суспільних послуг. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8182> (дата звернення: 25.05.2022)

55. Сидор І. П., Коваль С. Л. Фінансові аспекти функціонування територіальних громад: теоретико-концептуальний зріз. *Економічні студії*. 2021. № 1 (31). С. 130–137.

56. Жадан, О. Підвищення ефективності використання коштів місцевих бюджетів. Молодий вчений, 4 (80), 323-327 / Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1933>

57. Захаркіна Л. С., Олійник В. М., Чухно Р. Ю. Складові формування публічності та прозорості фінансів на регіональному рівні // Проблеми системного підходу в економіці. 2023. Вип. №1(90). С. 30-36. DOI:

<https://doi.org/10.32782/2520-2200/2023-1-4>.

58. Барич-Тіновська, Л. П., & Дурман, О. Л. (2022). Сучасні цифрові інструменти підвищення прозорості та ефективності використання публічних коштів Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування, (3), 14-22. <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.3.2>

ДОДАТОК А

Методичні підходи до визначення поняття «місцевий бюджет»

Таблиця А.1 – Систематизація наукових поглядів щодо визначення поняття «місцевий бюджет»

Автор	Поняття «місцевий бюджет»
Радіонов Ю. [4]	визначається величина ВВП, яка перерозподіляє значну частку фінансових ресурсів держави.
Волкова В., Волкова Н. [5, с. 7]	система формування, розподілу й використання фінансових ресурсів для забезпечення виконання місцевими органами влади покладених на них функцій і завдань як власних, так і делегованих
Кириленко О. [6, с. 15]	система фінансових відносин з приводу формування, розподілу і використання фінансових ресурсів, необхідних органам місцевого самоврядування для виконання покладених на них завдань
Євдокімова М. [7, с. 13]	система формування, розподілу й використання фінансових ресурсів для забезпечення виконання місцевими органами влади покладених на них функцій і завдань як власних, так і делегованих.
Дяченко С. [8]	економічні відносини між органами місцевого самоврядування, державної влади, фізичними та юридичними особами, пов'язані з розподілом та перерозподілом частки вартості створеного в суспільстві валового внутрішнього продукту з метою задоволення потреб населення у суспільних благах
Ніколаєва О. [9]	система економічних відносин з приводу формування, розподілу та використання фінансових ресурсів для виконання місцевими органами влади покладених на них власних і делегованих повноважень, підвищення добробуту територіальної громади й соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці.
Баранець А. [10]	є розподільчою категорією, суб'єкти, що входять до системи місцевих фінансів здійснюють первинний і вторинний розподіл
Квасній О. [11]	системи економічних відносин, які виникають у процесі формування, розподілу та використання фондів фінансових ресурсів адміністративно-територіальних формувань
Міщенко Л. [12]	Місцеві бюджети є одним із важелів, за допомогою якого проводиться перерозподіл валового внутрішнього продукту, в першу чергу, серед окремих соціальних верств населення та

	об'єднаних територіальних громад
Іщук Л. [13]	відображають систему економічних відносин, які складаються в суспільстві з приводу утворення децентралізованих фондів грошових коштів, їх розподілу та використання для надання суспільних благ на місцевому (локальному) рівні

ДОДАТОК Б

Методичні підходи до визначення поняття «транспарентність»

Таблиця 1.2 – Систематизація наукових поглядів щодо визначення поняття «транспарентність (прозорість)»

Автор	Поняття «транспарентність (прозорість)»
Наливайко Л., Романов М. [16]	принцип діяльності влади, що базується на її відкритості, прозорості, доступності, підзвітності, публічності, гласності, доступі до публічної інформації та участі громади в управлінні державними справами
Янішевський В. [17]	транспарентність є одним із основних принципів функціонування державних органів, сутність її полягає у відкритості політичної чи громадської (публічної) діяльності для належного використання політичної влади окремими особами для задоволення інтересів суспільства.
Терещук Г., [18]	це засадна властивість політичної влади, яка забезпечує розвиток демократії, громадянського суспільства шляхом відкритості дій різних гілок влади, процедури прийняття рішень та активізації громадського контролю над діяльністю органів державної влади та управління, а такі поняття, як прозорість, відкритість, гласність, є певними атрибутивними ознаками (характеристиками) транспарентності
Бережна А. [18]	Транспарентність, як засаднича властивість політичної влади, що забезпечує розвиток громадянського суспільства шляхом відкритості дій різних гілок влади, громадянського контролю процедур прийняття рішень органами публічного управління, має певні атрибутивні ознаки – прозорість, відкритість, гласність, публічність, підзвітність.
Суровцева І. [19]	«доступність і достовірність для громадян інформації про цілі і завдання, етапи реалізації та результати здійснення державної політики і обов'язковість розкриття і забезпечення доступу до інформації громадян, як державними органами влади, так і громадськими формуваннями та об'єднаннями ...»
Липа М. [20]	це властивість державного управління, що визначається мірою обізнаності громадян стосовно сутнісних проявів матеріальної і процесуальної сторони діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування; зрозумілості широкій громадськості їх (органів) обумовленості, змісту і сенсу
Латковська Т. [21]	органи публічної влади в різних формах повинні здійснювати найбільш повне інформування громадян про свою фінансову діяльність, а також проводити консультації з інститутами громадянського суспільства, інформуючи громадян суспільства в процесі розробки та прийняття владних рішень
Яковченко В. [22]	передбачає забезпечення вільного доступу до всієї інформації, законів, адміністративних положень та розпоряджень, які стосуються питань, що належать до компетенції багатосторонньої системи регулювання торговельно-економічних відносин

Семчик О. [23]	якість держави бути траспарентною, а саме: надавати відкриту, чітку, прозору, повну, легко доступну та зрозумілу, ясну інформацію щодо своєї діяльності
Бараненко Д. [24]	відкритість його легальних сфер для суспільства, доступність для громадян інформації про його мету, спосіб реалізації та результати, наявність широких контактів між суспільством та органами публічної адміністрації під час реалізації важливих політичних завдань

ДОДАТОК В

Нормативно-законодавчі акти, які регламентують прозорість та відкритість бюджетного процесу в Україні

Таблиця 1.3 – Основні нормативно-законодавчі акти, які регламентують прозорість та відкритість бюджетного процесу в Україні

Бюджетний кодекс України [1]	Містить положення, які вимагають публікації бюджетної інформації відповідно до встановленого порядку. Це може включати публікацію бюджету, звітів про виконання бюджету, інформації про видатки та доходи, а також іншої фінансової інформації, яка стосується бюджетного процесу.
Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [2]	У положеннях цього Закону, місцеві органи самоврядування повинні публікувати бюджет та звіти про його виконання. Також населення має право брати участь у формуванні бюджету через громадські слухання та консультації.
Закон України «Про Державний бюджет України» [3]	Передбачає відкритість інформації та прозорість бюджетного процесу. Бюджет повинен бути доступний для громадян, а звіти про його виконання зобов'язані регулярно оприлюднюватися.
Закон України «Про відкритість використання публічних коштів» [26]	Передбачає створення єдиного веб-порталу використання публічних коштів, строки та зміст інформації для оприлюднення, відповідальність у разі порушення вимог зазначеного закону

ДОДАТОК Г

Основні положення міжнародних документів з бюджетної прозорості

Таблиця 1.4 – Основні положення міжнародних документів з бюджетної прозорості

Хартія Європейського Союзу з прав людини [30], Міжнародний пакт про громадянські та політичні права [31]	Згідно з цих документів, передбачено, що кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення, що включає також свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію й ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів. Кожна людина також має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників.
Йоганнесбурзькі принципи (“Національна безпека, свобода висловлювань і доступ до інформації”) [32], Конвенція Ради Європи (“Про доступ до офіційних документів”) [33]	У цих актах наведено обґрунтування необхідності розкриття інформації в усіх сферах державного управління та забезпечення доступу до офіційних документів
Європейська хартія місцевого самоврядування [34]	Одним із важливих європейських актів, де зазначено право громадян на участь в управлінні державними справами як одного з демократичних принципів, які поділяються всіма державами – членами Ради Європи, є Європейська хартія місцевого самоврядування (1985, ратифікована Україною у 1997). З положень цієї Хартії випливає і право громадян на участь в ухваленні рішень щодо місцевих бюджетів.
GIFT High-Level Principles on Fiscal Transparency, Participation, and Accountability (2012) (Принципи високого рівня щодо фінансової прозорості, участі та підзвітності, Глобальна ініціатива з фінансової прозорості) [35]	розкривають концепцію фінансової прозорості і рекомендують країнам-учасникам ООН «інтенсифікувати зусилля по збільшенню прозорості, участі та підзвітності у бюджетно-податковій сфері».
IMF Fiscal Transparency Code (2014) (Кодекс прозорості бюджету, МВФ) [35]	Є міжнародним стандартом розкриття інформації про публічні фінанси. Він визначає фінансову прозорість як повноту, чіткість, достовірність, своєчасність і актуальність державної фінансової звітності та відкритість для громадськості процесу прийняття рішень

	у сфері фіскальної політики.
IMF Manual on Fiscal Transparency (2007) (МВФ Керівництво щодо забезпечення прозорості у бюджетно-податковій сфері) []	містить конкретні рекомендації щодо впровадження Кодексу фіскальної прозорості. Вони детально роз'яснюють принципи та практики Кодексу та спираються на досвід країн-членів, щоб проілюструвати низку практичних підходів.
OECD Recommendation on Budgetary Governance (2015) (Рекомендація Ради ОЕСР з питань бюджетного управління) [36]	Рекомендація ОЕСР з питань бюджетного управління визначає десять принципів, які надають стислий огляд передових практик у повному спектрі бюджетної діяльності та спрямовані на надання практичних вказівок щодо розробки, впровадження та вдосконалення бюджетних систем, які мають позитивний вплив на життя громадян
OECD Best Practices for Budget Transparency (2002) (Кращі практики прозорості бюджету ОЕСР) [37]	за сутністю має місце як довідковий інструмент, який уряди повинні використовувати для підвищення ступеню прозорості бюджету своїх країн
OECD Budget Transparency Toolkit (2017) (Інструментарій прозорості бюджету ОЕСР) [40]	ОЕСР надає доступ до різних глобальних інституцій з бюджетної та фінансової прозорості, офіційних інструментів, стандартів та керівних матеріалів

ДОДАТОК Д

Аналітичні дані місцевих бюджетів

Таблиця Д.1 – Динаміка змін податкових надходжень місцевих бюджетів за 2018-2022 рр., млн. грн.

Показник	Рік				
	2018	2019	2020	2021	2022
Податкові надходження	232 532,8	270 545,7	285 571,5	346 713,1	393 460,6

Таблиця Д.2 – Динаміка змін загальних надходжень місцевих бюджетів за 2018-2022 рр., млн. грн.

Показник	Рік				
	2018	2019	2020	2021	2022
Усього надходжень:	562 415,4	560 527,6	471 472,6	580 127,5	555 096,7

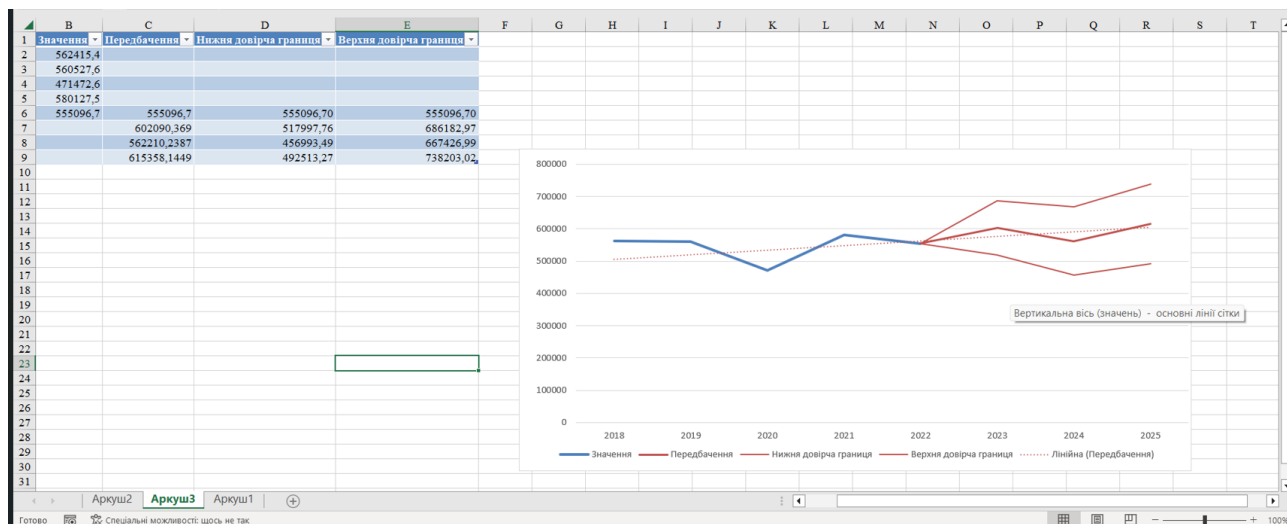

Рисунок Д.1 – Прогнозні показники доходів місцевих бюджетів за 2018-2025 рр., млн. грн.

Таблиця Д.3 – Динаміка змін видатків місцевих бюджетів за 2018-2022 рр., млн. грн.

Показник	Рік				
	2018	2019	2020	2021	2022
Усього видатків:	563 270,9	557 523,3	467 409,5	556 851,6	474 929,2

Таблиця Д.4 – Участь громадськості України в порівнянні з іншими

державами за 2021 рік

Країна	Бал
Україна	39
Болгарія	26
Польща	22
Словакія	22
Чеська Республіка	15
Молдова	11
Румунія	7
Вірменія	6
Угорщина	0
Середній світовий показник	14

Таблиця Д.5 – Прозорість бюджету України в порівнянні з іншими державами за 2021 рік

Країна	Бал
Болгарія	71
Молдова	65
Україна	65
Словакія	65
Румунія	63
Вірменія	61
Польща	60
Чеська Республіка	60
Угорщина	44
Середній світовий показник	45

Таблиця Д.6 – Індекс бюджетної прозорості України та публічна доступність бюджетних документів

Показник	Рік				
	2012	2015	2017	2019	2021
Індекс бюджетної прозорості	54	46	54	63	65
Документи для оприлюднення:					
Проект бюджету					

Продовження таблиці Д.6

Бюджетна пропозиція виконавчої влади					
Прийнятий бюджет					
Громадянський бюджет					
Звіти за рік					
Огляд всередині року					
Звіт на кінець року					
Аудиторський звіт					
Доступний для громадськості					
Опубліковано із запізненням, або не опубліковано в Інтернеті, або створено лише для внутрішнього використання					
Відсутній					